केंद्र व राज्य शासनाकडून दिव्यांग व्यक्तींसाठी राबविण्यात येणा-या योजना

केंद्र शासनाच्या अपंग व्यक्तींसाठी योजना:-	
अ.क्र.	**योजनेचे नांव**
१	मुदत कर्ज योजना (लहान व मध्यम व्यवसायासाठी)
२	शैक्षणिक कर्ज योजना
३	सुक्ष्म पत पुरवठा योजना

महाराष्ट्र शासनाच्या अपंग व्यक्तींसाठी योजना:-	
अ.क्र.	**योजनेचे नांव**
१	अपंग विद्यार्थ्यांना विशेष शाळांमार्फत शिक्षण
२	शालांत परिक्षा पूर्व शिक्षणासाठी अपंग विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती
३	शालांत परिक्षोत्तर शिक्षणासाठी अपंग विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती
४	कार्यशाळांमधून अपंगांना व्यवसाय प्रशिक्षण
५	अपंग व्यक्तींना सरळ सेवेमध्ये भरतीसाठी ३ टक्के आरक्षण
६	उच्च वयोमर्यादेमध्ये शिथिलता
७	पदोन्नतीमध्ये अपंग व्यक्तींना ३ टक्के आरक्षण
८	अपंग व्यक्तींसाठी रोजगार मेळावे
९	अपंग व्यक्तींना स्वयंरोजगारासाठी बीज भांडवल
१०	प्रशिक्षित अपंगांना व्यवसायासाठी अर्थ सहाय्य
११	अपंग व्यक्तींना कृत्रिम अवयव व साधने पुरविणे
१२	अपंग व्यक्तींना एस.टी. प्रवास भाडयामध्ये प्रवास सवलत
१३	राष्ट्रीय विश्वस्त न्यास अधिनियम १९९९ कायदेशीर पालकत्व देण्याची योजना

जिल्हा परिषद नागपूर व्दारा दिव्यांग विषयक विविध कल्याणकारी योजना खालीलप्रमाणे आहेत:-	
अ.क्र.	**योजनेचे नाव**
१	दिव्यांग व्यक्तींना विवाहासाठी प्रोत्साहनपर अनुदान देणे.
२	संगणक प्रशिक्षण केंद्रामध्ये या संगणक कोर्ससाठी १०० टक्के अनुदान देण्याची योजना
३	कमरेपासून खाली दिव्यांगत्व असलेल्या अस्थिव्यंग व्यक्तीला तीन चाकी सायकल / मोटोराईज ट्रायसायकल (बॅटरी ऑपरेटेड) पुरविणे.
४	मनोविकलांग व्यक्तींकरिता नॅशनल ट्रस्टमार्फत राबविण्यात येणा-या निरामय विमा योजनेचे हप्ते भरणेकरिता अर्थसहाय्य देणे.
५	अंध व्यक्तीसाठी सहाय्यभूत साधने व उपकरणासाठी अर्थसहाय्य करणे.
६	दिव्यांग व्यक्तींना स्वयंरोजगारासाठी झेराक्स मशिन पुरविणे.
७	कर्णबधीर व्यक्तीसाठी विविध प्रकारची वैय्यक्तिक श्रवणयंत्रे पुरवणे

जि.प.5 टक्के दिव्यांग कल्याण निधी अंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या विशेष नाविन्यपूर्ण योजना	
अ.क्र.	**योजनेचे नाव**
१	दिव्यांग व्यक्तीकरिता घरकुल योजना
२	राजमाता जिजाऊ अर्थसहाय्य योजना

राष्ट्रीय दिव्यांग वित्त अणि विकास महामंडळ	
अ.क्र.	**योजनेचे नाव**
१	दिव्यांगजन स्वावलंबन योजना
२	विशेष मायक्रोफायनान्स योजना (VMY)
३	दीनदयाल दिव्यांग पुनर्वसन योजना (DDRS)
४	पदव्युत्तर शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजना

नागपूर महानगर पालिका, समाज विकास विभाग अंतर्गत दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणासाठी विविध कल्याणकारी योजना:-	
अ.क्र.	**योजनेचे नाव**
१	कर्णबधीर दिव्यांग व्यक्तींना (शस्त्रक्रिये करिता अर्थसहाय्य योजना.)
२	दिव्यांगाना वैयक्तिक स्वयंरोजगाराकरिता, दिव्यांग बचत गटांना स्वयंरोजगाराकरिता अर्थसहाय्य योजना.
३	मतीमंद घटकातील दिव्यांगाना निर्वाह भत्ता योजना
४	दिव्यांगांसाठी शिष्यवृत्ती व व्यवसाय प्रशिक्षणासाठी अर्थ सहाय्य योजना
५	दिव्यांगाना सहाय्यभूत साधने व तंत्रज्ञान याकरिता अर्थसहाय्य
६	प्रधानमंत्री आवास योजना अंतर्गत नासुप्र, म्हाडा, मनपा तर्फे बांधण्यात आलेल्या व बांधण्यात येत असलेल्या मनपा हद्दीतील बांधकामाकरिता सोडत पद्धतीने निवड झालेल्या लाभार्थ्यांना नागपूर महानगर पालिकेकडून रु.५०,०००/- आर्थिक सहाय्य (सहाय्य योजना)
७	राज्यस्तरीय, राष्ट्रस्तरीय व आंतरराष्ट्रीय क्रीडा स्पर्धा मध्ये भाग घेणा-या दिव्यांग खेळाडूंना आर्थिक सहाय्य योजना

अ.क्र.	**योजनेचे नाव**
८	अंत्योदय योजना अंतर्गत दिव्यांग बांधवाना स्वयंरोजगार मिळावा या उउदेश्याने ई-रिक्षा वाटप योजना
९	नागपूर शहरातील दिव्यांगाना मोटराईज्ड ट्रायसायकल वाटप करणे.

दिव्यांग व्यक्ती सक्षमीकरण

केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजना, अधिनियम व सवलतींची

माहिती पुस्तिका

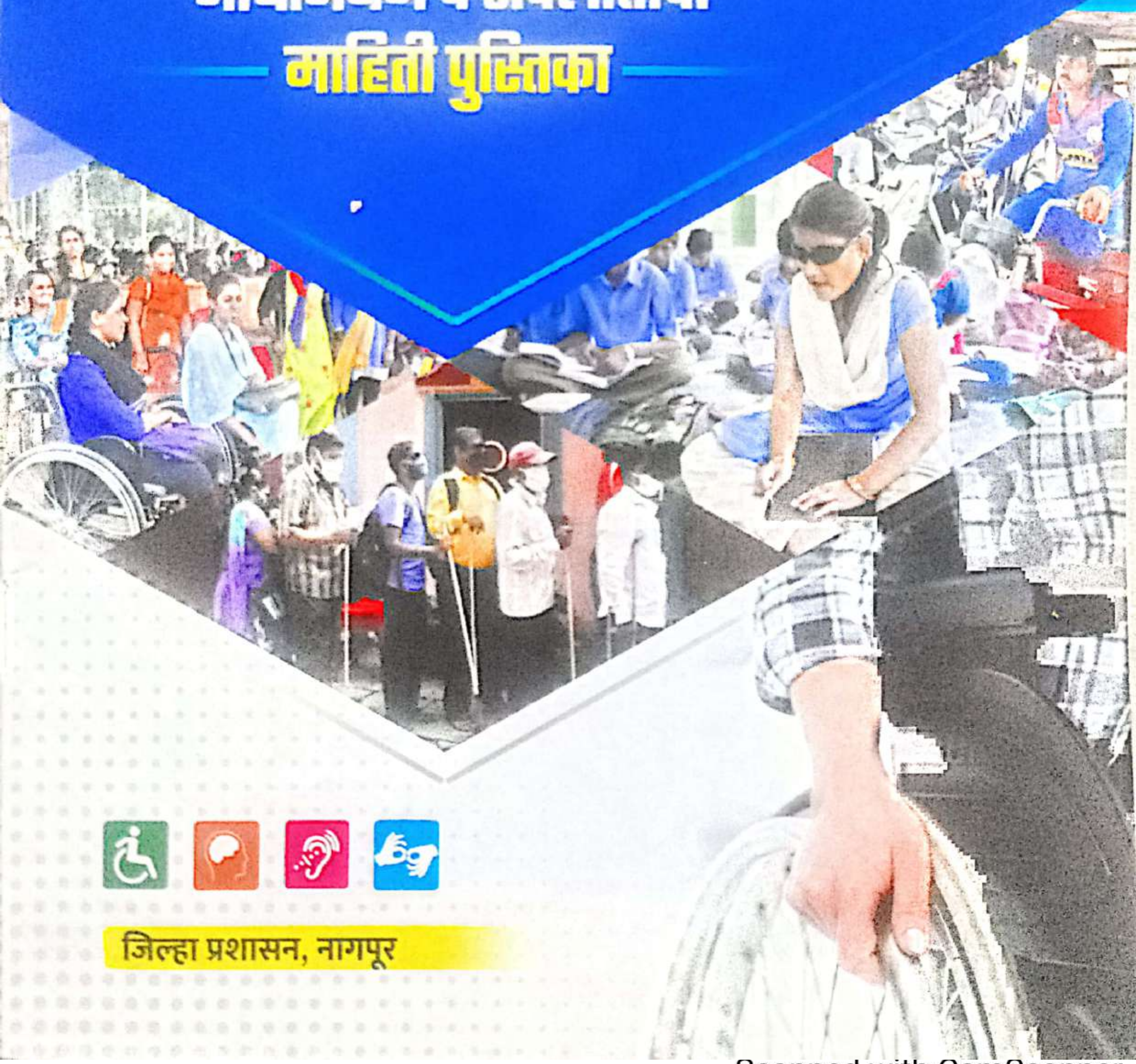

जिल्हा प्रशासन, नागपूर

Scanned with CamScanner

दिव्यांग व्यक्ती सक्षमीकरण

केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजना, अधिनियम व सवलतींची

माहिती पुस्तिका

जिल्हा प्रशासन, नागपूर

Scanned with CamScanner

अनुक्रमणिका

- दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, 2016-दिव्यांग व्यक्तिंसाठी कायदे आणि धोरणे 1
- दोन कायद्यांमधील तुलनात्मक फरक बदल 8
- स्वावलंबन कार्ड/Unique ID 9
- दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, 2016 -अंमलबजावणी 10
- दिव्यांग उन्नती पोर्टल 11
- दिव्यांगांसाठी राष्ट्रीय संस्था 12
- दिव्यांग व्यक्तींकरीता केंद्र शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजना 14
- सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण मंत्रालय, भारत सरकारच्या
दिव्यांग सक्षमीकरण विभागाच्या गैर-सरकारी संस्थांसाठी योजना 15
- दिव्यांग सशक्तिकरण विभाग, सामाजिक न्याय व हक्क मंत्रालय,
- भारत सरकारच्या विविध योजना 17
- दिव्यांग व्यक्तींचे पुनर्वसन आणि कल्याण विषयक महाराष्ट्र राज्याचे शासन निर्णय 20
- जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र, नागपूर द्वारा दिव्यांग व्यक्तींना देण्यात येणाऱ्या
सेवा व सुविधा 22
- जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र, नागपूर-ध्येय व धोरणे 23
- 21 दिव्यांग प्रवर्गाचा समावेश 24
- जिल्हा परिषद नागपूर द्वारा दिव्यांग विषयक विविध कल्याणकारी योजना 25
- जि.प.५ टक्के दिव्यांग कल्याण निधी अंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या
- विशेष नाविन्यपूर्ण योजना 27
- नागपूर जिल्ह्यातील खाजगी अनुदानित दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा 30
- समेकित क्षेत्रीय कौशल्य विकास, पुनर्वास एव दिव्यांगजन सशक्तिकरण केंद्र, नागपूर 34
- निरामय आरोग्य विमा योजना 48
- नागपूर महानगर पालिका समाज विकास विभाग अंतर्गत
दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणासाठी विविध कल्याणकारी योजना 50

Scanned with CamScanner

मा. ना. श्री. देवेंद्र फडणवीस
उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य तथा
पालकमंत्री, नागपूर शहर

देवेंद्र फडणवीस
उप मुख्यमंत्री
महाराष्ट्र

मंत्रालय
मुंबई ४०० ०३२

शुभेच्छा

राज्यातील दिव्यांग बांधवांच्या अडचणी लक्षात घेऊन शासनाने 'दिव्यांग कल्याण विभाग दिव्यांगांच्या दारी' हे अभियान राबविण्याचा निर्णय घेतला. याअंतर्गत नागपूर येथे कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले आहे ही अतिशय आनंददायक बाब आहे.

नागपूर जिल्हा प्रशासन, नागपूर महानगरपालिका आणि समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नागपूर यांचे संयुक्त विद्यमाने "दिव्यांग कल्याण विभाग दिव्यांगांच्या दारी" या राज्य शासनाच्या महत्वाकांक्षी अभियानाचे आयोजन करण्यात आले आहे. अभियानाच्या आयोजनाबद्दल अभिनंदन आणि यशस्वीतेसाठी हार्दिक शुभेच्छा!

राज्यातील प्रत्येक जिल्ह्यात या निमित्ताने शिबिराचे आयोजन करण्यात येणार असून या अभियानामुळे एकाच ठिकाणी दिव्यांगांना विविध योजनांचा लाभ मिळण्यास मदत होणार आहे.

दिव्यांग बांधवांमध्ये विविध प्रवर्गातील दिव्यांग आहेत. त्यातील अनेकजण विभागीय स्तरावर तसेच शासकीय कार्यालयात जाऊन आपल्या अडीअडचणी नोंदवू शकत नाहीत. त्यामुळे शासनानेच दिव्यांगांना आपल्या अडीअडचणी मांडण्यासाठी उपाययोजना केली आहे.

दिव्यांगांना विविध योजनांचा लाभ तसेच त्यांच्या विविध प्रश्नांची सोडवणूक करण्याच्या दृष्टीने 'दिव्यांग कल्याण विभाग दिव्यांगांच्या दारी' हे अभियान निश्चितच उपयुक्त ठरेल असा विश्वास आहे. या अभियानाचा लाभ राज्यातील दिव्यांग बांधवांना होणार आहे. अभियानाच्या आयोजनाबद्दल अभिनंदन आणि यशस्वीतेसाठी हार्दिक शुभेच्छा!

(देवेंद्र फडणवीस)

कार्यालय : ६ वा मजला, मुख्य इमारत, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दूरध्वनी : ०२२-२२०२ ५०१४ / २२०२ २४०१
ई-मेल : dcm@maharashtra.gov.in, संकेत स्थळ : www.maharashtra.gov.in

Scanned with CamScanner

सौ मुक्ताताई कोकड्डे
अध्यक्षा
जिल्हा परिषद नागपूर

शुभेच्छा संदेश

भारतीय राज्यघटनेने देशातील प्रत्येक नागरिकाला समान हक्क व अधिकार प्रदान केले आहेत. दिव्यांग वर्ग हा समाजाचा मोठा घटक या अधिकारांपासून वंचित राहिलेला आहे. दिव्यांगाचा सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विकास साधावा जावा, त्यांचे शोषण होऊ नये यासाठी केंद्र व राज्य सरकारने विविध योजना व सवलती दिल्या आहेत. या योजना व सवलतींची सविस्तर व अधिकृत माहिती देणारी पुस्तिका प्रकाशित करण्यात येत आहे. तळागाळातील प्रत्येक दिव्यांग व्यक्तीपर्यंत ही माहिती पोहोचावी व त्यांना शासकीय योजनांचा लाभ घेणे व स्वत:ची उन्नती साधणे सहज सोपे व्हावे, हा या माहितीपुस्तिका प्रकाशित करण्यामागील उद्देश आहे.

दिव्यांग व्यक्ती या माहितीपुस्तिकेचा लाभ करूनघेतील, अशी आशा व्यक्त करते.

Scanned with CamScanner

डॉ. अभिजीत चौधरी

आयुक्त,
महानगरपालिका नागपूर

शुभेच्छा संदेश

दिव्यांगत्व हे एकतर नैसर्गिक असते किंवा अपघाताने अनेक लोक दिव्यांग होत असतात. समाजातील अशा दिव्यांग घटकाची संख्या मोठी आहे. बरेचदा दिव्यांगत्वामुळे त्यांच्या सामाजिक, आर्थिक विकासात बाधा निर्माण होतात. अशा दिव्यांग व्यक्तींना त्यांचे हक्क प्राप्त करून देणे आणि त्यांच्यासाठी सरकारद्वारे जाहीर केलेल्या योजनांचा त्यांना पूर्ण लाभ मिळवून देणे, यासाठी प्रशासन नेहमी आग्रही असते. दिव्यांगांमध्ये त्यांच्या हक्कांबद्दल जागृती करण्याची आवश्यकता असते. त्यासाठी जिल्हा प्रशासनाने केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध योजना व सवलतींची विस्तृत आणि अधिकृत माहिती असलेली एक पुस्तिका तयार केली आहे. या योजनांचा लाभ प्रत्येक दिव्यांग व्यक्तीला मिळावा व त्याचे जीवनमान उंचावले जावे, हा त्यामागील उद्देश आहे.

ही माहितीपुस्तिका प्रकाशित करताना आम्हाला अतीव आनंद होत आहे. या माहितीपुस्तिकेचा लाभ दिव्यांग बांधव नक्कीचघेतील, असा मला विश्वास आहे.

सदर माहितीपुस्तिकेला माझ्या अनेक शुभेच्छा.

Scanned with CamScanner

डॉ. विपिन
जिल्हाधिकारी, नागपूर

शुभेच्छा संदेश

दिव्यांग बांधव हे समाजातील महत्त्वाचे घटक आहेत. अंध, कर्णबधिर, अस्थिव्यंग, मानसिक विकलांग असे विविध प्रकारचे दिव्यांगत्व असलेल्या या बांधवांना प्रोत्साहन मिळावे, त्यांच्यातील गुणवत्तेला, कलागुणांना वाव मिळावा यासाठी महाराष्ट्र सरकार कटीबद्ध आहे. केंद्र व राज्य सरकारतर्फेदिव्यांग व्यक्तींच्या कल्याणार्थ अनेक योजनाराबविल्या जातात. त्यांना विविध प्रकारच्या सवलतीदेखील दिल्या जातात.

नुकतेच राज्यात दिव्यांग कल्याणासाठी स्वतंत्र मंत्रालय स्थापन करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. दिव्यांगांसाठी स्वतंत्र मंत्रालय निर्माण करणारे महाराष्ट्र हे देशातील पहिले राज्य ठरले आहे. या मंत्रालयामार्फत दिव्यांग विकासाच्या अनेक योजना राबविल्या जाणार असून दिव्यांगासाठी स्वतंत्र विद्यापीठ, रोजगार आणि शिक्षणामध्ये त्यांना संधी, मुकबधिर विद्यार्थ्यांसाठी साईन लॅग्वेज विकसित करणे आदी अनेक बाबींचादेखील सरकार गांभीर्याने विचार करत आहे.

सरकारच्या अशा विविध योजना व सवलतींची अधिकृत माहिती दिव्यांगजनांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी जिल्हा प्रशासनातर्फे एका सविस्तर माहितीपुस्तिका तयार केली गेली आहे. या माहितीपुस्तिकेमुळे समाजातील शेवटच्या घटकांपर्यंत ही माहिती व योजना पोहोचतील आणि पात्र दिव्यांग लाभार्थ्यांना त्यांचा लाभ घेणे सोयीचे होईल, अशी मला खात्री आहे.

सदर माहितीपुस्तिकेसाठी माझ्या मनःपूर्वक शुभेच्छा

Scanned with CamScanner

श्रीम. सौम्या शर्मा
मुख्य कार्यकारी अधिकारी
जिल्हा परिषद, नागपूर

शुभेच्छा संदेश

दिव्यांगांसारख्या समाजातील दुर्बल आणि वंचित घटकांच्या कल्याणासाठी तसेच, त्यांच्या सर्वांगीण उत्थानासाठी जिल्हा परिषदेचा समाज कल्याण विभाग नेहमीच कटीबद्ध राहिलेला आहे. केंद्र व राज्य शासनाच्या अनेकविध कल्याणकारी योजना दिव्यांग प्रवर्गासाठी राबविण्यात येतात. बरेचदा अशा योजनांची योग्य माहिती न मिळाल्यामुळे अनेक लाभार्थी या योजनांपासून वंचित राहतात. त्यांच्यापर्यंत योजनांची अधिकृत माहिती सविस्तरपणे पोहोचावी या उद्देशाने माहितीपुस्तिका तयार करण्यात आलेली आहे. या माहितीपुस्तिकेमध्ये स्वावलंबन कार्ड कसे प्राप्त करावे, त्यासाठी कोणती कागदपत्रे सादर करावी यासह दिव्यांगांसाठीचे कायदे, विविध कल्याणकारी योजना, सवलतींचा सविस्तर उहापोह करण्यात आलेला आहे.

ही माहितीपुस्तिका दिव्यांगांना त्यांच्याशी संबंधित सर्व शासकीय माहिती एकाच ठिकाणी उपलब्ध करून देणारे सहज आणि सोपे दस्तऐवज आहे. या माहितीपुस्तिकेचा दिव्यांगजनांनी लाभ करून घ्यावा, असे मी आवाहन करते.

सदर माहितीपुस्तिकेसाठी मनःपूर्वक शुभेच्छा.

Scanned with CamScanner

मिलींद सुटे
सभापती,
समाज कल्याण समिती, जि. प. नागपूर

शुभेच्छा संदेश

दिव्यांग व्यक्तिच्या सक्षमीकरणासाठी केंद्र व राज्य शासनातर्फे विविध कल्याणकारी योजना राबविल्या जातात. स्थानिक स्वराज्य संस्थाकडून दिव्यांगांना अनेक सवलींचा लाभा देण्याचा प्रयत्न असतो. यामागे दिव्यांगांच्या जिवनात महत्वपूर्ण बदल घडविणे, सामाजिक जीवनमान उंचावणे आणि व्यावसायिक पुर्नवसनाच्या माध्यमातून त्यांचे जीवन सुखदायक करण्याचा प्रयत्न असतो. दिव्यांगाबाबतच्या योजना व सवलतीची माहिती अतिशय सोप्या भाषेत आणि विस्तृतपणे देणारी माहिती पुस्तिका आहे.

दिव्यांगांना त्यांचे हक्क व अधिकार काय आहे याची जाणीव व्हावी या उद्देशाने तयार करण्यात आलेली माहिती पुस्तिका त्यांच्या आयुष्यात आशेचा किरण ठरेल, याची मला खात्री आहे. प्रशासनाच्या या उपक्रमाला माझ्या शुभेच्छा!

Scanned with CamScanner

THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES ACT, 2016

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, 2016

दिव्यांग व्यक्तींसाठी कायदे आणि धोरणे

(ACTS & POLICIES FOR PERSONS WITH DISABILITIES)

- **दिव्यांग व्यक्तींचे हक्क कायदा, 2016**

  Rights of Person with Disabilities Act, 2016

- **दिव्यांग व्यक्ती (समान संधी, पूर्ण सहभाग आणि हक्कांचे संरक्षण) कायदा, 1995**

  (Person with Disabilities, (Equal Opportunities, Full Participation and Protection of Rights) Act, 1995)

- **ऑटिझम, सेरेब्रल पाल्सी, मानसिक मंदत्व आणि एकाधिक दिव्यांग व्यक्तींच्या कल्याणासाठी राष्ट्रीय न्यास कायदा, 1999**

  (National Trust for Welfare of Persons with Autism, Cerebral Palsy, Mental Retardation and Multiple Disabilities Act, 1999)

- **भारतीय पुनर्वसन परिषद कायदा, 1992**

  (Rehabilitation Council of India Act, 1992)

- **मानसिक आरोग्य काळजी कायदा, 2017**

  (Mental Health Care Act, 2017)

- **मानसिक आरोग्य कायदा, 1987**

  (Mental Health Act, 1987)

- **दिव्यांग व्यक्तींच्या हक्कासाठी संयुक्त राष्ट्र संघटन**

  United Nations Convention on the Rights of People with Disabilities (UNCRPD)

- **बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क कायदा, 2009**

  Right of Children to Free and Compulsory Education (RTE) ACT, 2009

- **माहितीचा अधिकार कायदा, 2005**

  (Right to Information Act, 2005)

Scanned with CamScanner

दिव्यांग व्यक्ती हक्क कायदा, 2016

मुख्य वैशिष्ट्ये .....

- संयुक्त राष्ट्र महासभेने पहिल्यांदा 13 डिसेंबर 2006 रोजी दिव्यांग व्यक्तींच्या हक्कांवर ठराव मंजूर करण्यात आला.
- 27 डिसेंबर 2016 रोजी संसदेत राष्ट्रपतींनी त्याला संमती दिली.
- दिव्यांग व्यक्तींचे हक्क कायदा 19 एप्रिल 2017 रोजी संपूर्ण भारतात लागू करण्यात आला.
- दिव्यांग व्यक्तींचे हक्क कायदा, 2016 मध्ये एकूण 17 प्रकरणे आणि 102 लेख आहेत.
- या कायद्यात दिव्यांगता संकल्पनेच्या आधारे व्याख्या करण्यात आली आहे.
- दिव्यांगत्वाचे प्रकार 7 वरून 21 पर्यंत वाढवले गेले.
- आता केंद्र सरकारला दिव्यांगत्वाचे आणखी प्रकार त्यात समाविष्ट करण्याचे जोडण्याचे स्वातंत्र्य मिळाले.
- यामध्ये प्रथमच वाक् व भाषा दिव्यांगता आणि विशेष शैक्षणिक दिव्यांगत्वाचा समावेश करण्यात आला आहे.
- यामध्ये ॲसिड हल्ल्यातील पीडितांचा समावेश करण्यात आला आहे.
- यामध्ये रक्ताशी संबंधित 3 विकारांचा (हिमोफिलिया, थॅलेसेमिया, सिकलसेल रोग) समावेश करण्यात आला आहे.
- आता दिव्यांग लोकांवरील गुन्ह्यांसाठी दंड भरावा लागेल.
- राज्य आयुक्तांच्या अधिकारात वाढ करण्यात आली आहे.
- दिव्यांग व्यक्तींवरील हिंसाचाराच्या खटल्यांसाठी प्रत्येक जिल्ह्यात एक विशेष न्यायालय राहिल.
- दिव्यांग व्यक्तींना त्यांच्या हक्कांचा समान लाभ मिळावा, याची खात्री करणे ही सरकारची जबाबदारी राहिल.
- सार्वजनिक इमारतींमध्ये दिव्यांगांसाठी सुलभतेवर भर दिला गेला आहे.
- दिव्यांग व्यक्तींना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी राष्ट्रीय आणि राज्य निधीची निर्मिती करण्यात आली आहे.
- जिल्हा स्तरीय समिती स्थापन करण्याची यात तरतूद आहे.

Scanned with CamScanner

THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, ACT, 2016

दिव्यांग व्यक्ती हक्क कायदा, 2016

CHAPTER / (प्रकरण)-1

PRELIMINARY (प्राथमिक)

- लघू शीर्षक आणि प्राथमिक माहिती.
- संबंधित व्याख्या तपशीलवार स्पष्ट केल्या आहेत.

CHAPTER / (प्रकरण)-2

RIGHTS AND ENTITLEMENTS (अधिकार आणि हक्क)

- दिव्यांगत्वाच्या आधारावर समानता आणि भेदभाव न करण्याची तरतूद.
- दिव्यांग महिला आणि दिव्यांग मुलांसाठी विशेष तरतुदी.
- दिव्यांगता संशोधनासाठी केंद्रीय समितीची स्थापना.
- दिव्यांग व्यक्तींना संशोधनाचा विषय समजू नये.
- कार्यकारी दंडाधिकार्यांनी अवलंबावयाच्या प्रक्रियेचे वर्णन.
- मतदान प्रक्रिया सुलभता

CHAPTER / (प्रकरण)-3

EDUCATION (शिक्षण)

- जिल्हा शिक्षण कार्यालयात नोडल अधिकारी नियुक्त करणे.
- सर्वसमावेशक शिक्षणाचा प्रचार आणि सुविधा देण्यासाठी विशिष्ट उपाय.
- अपंगांसाठी 18वर्षांपर्यंतमोफतशिक्षणाचीतरतूद.
- शैक्षणिक क्षेत्रात 5% आरक्षणाची तरतूद.
- संप्रेषण वर्धक आणि अनुकूल माध्यमांच्या वापरास प्रोत्साहन देण्यासाठी प्रयत्न.
- दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी अभ्यासक्रम आणि परीक्षेत योग्य ते बदल करणे.

CHAPTER / (प्रकरण)-3

SKILL DEVELOPMENT AND EMPLOYMENT (कौशल्य विकास आणि रोजगार)

- व्यावसायिक प्रशिक्षण आणि स्वयंरोजगारासाठी विशेष तरतुदी.
- नोकरीत भेदभाव न करण्याकडे विशेष लक्ष.
- समान संधी धोरणाचे पालन केले आहे.
- प्रत्येक कार्यक्षेत्रात तक्रार निवारण अधिकारी नियुक्त करावा.
- रोजगार क्षेत्रात 4% आरक्षणाची तरतूद.
- सवलतीच्या दरात कर्ज देण्याची तरतूद.
- तक्रार निवारण अधिकाऱ्याची नियुक्ती.

Scanned with CamScanner

CHAPTER / (प्रकरण)-5

SOCIAL SECURITY, HEALTH, REHABILITATION AND RECREATION
(सामाजिक सुरक्षा, आरोग्य, पुनर्वसन आणि मनोरंजन)

- पेन्शन, विमा योजना आणि दिव्यांगांचे पुनर्वसन यावर भर.
- संशोधन आणि विकासासाठी योजना.
- औषध आणि आरोग्य सेवा क्षेत्र विकसित करणे.
- कला, संस्कृती आणि मनोरंजन सुविधा विकसित करणे.
- क्रीडा उपक्रमांमध्ये सहभाग सुनिश्चित करून उपक्रमांना प्रोत्साहन देणे.

CHAPTER / (प्रकरण)-6

SPECIAL PROVISIONS FOR PERSONS WITH BENCHMARK DISABILITIES
(बेंचमार्क दिव्यांगत्व असलेल्या व्यक्तींसाठी विशेष तरतुदी)

- बेंचमार्क दिव्यांग मुलांना मोफत शिक्षणाची तरतूद.
- उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये शिक्षण आणि पदांसाठी 5% आरक्षण.
- उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये प्रवेशासाठी कमाल वयोमर्यादा इतरांपेक्षा 5 वर्षे अधिक.
- खाजगी क्षेत्रातील नियोक्त्यांना प्रोत्साहन देणे.
- विशेष रोजगार विनिमय निर्माण करणे.
- शेतजमीन, निवासी, सर्व विकास योजना, सवलतीच्या दराने जमीन वाटप यामध्ये ५% आरक्षण.

CHAPTER / (प्रकरण)-7

SPECIAL PROVISIONS FOR PERSONS WITH DISABILITIES WITH HIGH SUPPORT NEEDS
(अधिक मदतीची गरज आवश्यक असलेल्या दिव्यांग व्यक्तींसाठी विशेष तरतुदी)

- अधिक मदतीची गरजा असलेल्या अपंग व्यक्तींसाठी विशेष तरतूद करण्यात आली आहे.
- योग्य पुनर्वसन व्यवस्थेची मागणी करण्याचा अधिकार.
- अपंग व्यक्ती किंवा त्याच्यावतीने इतर कोणतीही व्यक्ती किंवा संस्था अधिक सहाय्यासाठी अर्ज करू शकतात.

Scanned with CamScanner

CHAPTER / (प्रकरण)-8

DUTIES AND RESPONSIBILITIES OF APPROPRIATE GOVERNMENTS

(सरकारची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या)

- दिव्यांग व्यक्तींशी संबंधित अधिकाधिक जागरूकता आणि समर्थन मोहिमा चालवणे.
- भौतिक वातावरण, वाहतूक, माहिती आणि संवाद तंत्रज्ञाना पर्यंत पोहोचण्याठी सुलभता निर्माण करण्यास प्रोत्साहन देणे.
- ग्राहकोपयोगी वस्तूंचे उत्पादन करणे. सुलभता मानके अनिवार्य करणे.
- विद्यमान पायाभूत सुविधा आणि परिसरात सुलभता निर्माण करण्यासाठी आणि त्या उद्देशाने कार्यवाही करण्यासाठी कालमर्यादा निश्चित करणे.
- सेवा प्रदात्यांद्वारे सुलभता निर्माण करण्यासाठी वेळ मर्यादा निश्चित करणे.
- मनुष्यबळ विकासावर अधिक भर देणे.
- सामाजिक परीक्षण करणे.

CHAPTER / (प्रकरण)-9

REGISTRATION OF INSTITUTIONS FOR PERSONS WITH DISABILITIES AND GRANTS TO SUCH INSTITUTIONS

दिव्यांग व्यक्तींच्या क्षेत्रात काम करणाऱ्या संस्थांची नोंदणी आणि अनुदान

- अपंग व्यक्तींच्या क्षेत्रात काम करणाऱ्या संस्थांची नोंदणी करणे आणि नोंदणी नूतनीकरण अनिवार्य आहे.
- नोंदणी रद्द करण्याची प्रक्रिया.
- नोंदणीकृत संस्थांना आर्थिक सहाय्य देण्याची तरतूद.
- सक्षम अधिकाऱ्याची नियुक्ती.

CHAPTER / (प्रकरण)-10

CERTIFICATION OF SPECIFIED DISABILITIES

विशिष्टदिव्यांगत्वाचे प्रमाणपत्र

- विशिष्ट अपंगत्वांचे प्रमाणन आणि मूल्यांकनासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करणे.
- प्रमाणन प्राधिकरणांना सक्षम करणे.
- प्रमाणपत्रासाठी प्रक्रिया विकसित करा.
- अर्जदार राहात असलेल्या जिल्ह्याच्या वैद्यकीय अधिकाऱ्याकडे अर्ज करू शकतो.
- अल्पवयीन किंवा बौद्धिक दृष्ट्या अक्षम व्यक्तीच्या बाबतीत, ही प्रक्रिया त्याचे कायदेशीर पालक किंवा नोंदणीकृत संघटनेद्वारे केले जाईल.
- प्रमाणन प्राधिकरणाच्या निर्णया विरुद्ध अपील करण्याचीही सुविधा आहे.

Scanned with CamScanner

CHAPTER / (प्रकरण)-11

CENTRAL AND STATE ADVISORY BOARDS ON DISABILITY AND DISTRICT LEVEL COMMITTEE

(दिव्यांग व्यक्तींसाठी केंद्रीय आणि राज्य सल्लागार मंडळे आणि जिल्हास्तरीय समितीची स्थापना)

- दिव्यांग व्यक्तिंसाठी केंद्रीय सल्लागार मंडळ तयार करून, सदस्यांच्या सेवेचे नियम आणि अटी तयार करणे.
- दिव्यांग व्यक्तिंवर केंद्रीय, राज्य आणि जिल्हास्तरीय समित्या स्थापन करून सल्लागार मंडळाची बैठक घेणे आणि त्यांच्या कामाचे विश्लेषण करणे.
- एकूण 18 सदस्यांपैकी 3 वाणिज्य आणि उद्योग स्तरावरील, 5 दिव्यांगत्व आणि पुनर्वसन क्षेत्रातील तज्ज्ञ, 10 गैर-सरकारी संस्थांमधून असावेत, ज्यात 5 महिला आणि 1 अनुसूचित जाती व 1 अनुसूचित जमातीचा सदस्य असावा.
- दिव्यांग व्यक्तिंचा पूर्ण सहभाग सुनिश्चित करण्यासाठी कायदे, धोरणे आणि कार्यक्रमांच्या प्रभावाचे मूल्यांकन करणे.

CHAPTER / (प्रकरण)-11

CHIEF COMMISSIONER AND STATE COMMISSIONER FOR PERSONS WITH DISABILITIES

(दिव्यांग व्यक्तींसाठी मुख्य आयुक्त आणि राज्य आयुक्त)

- मुख्य आयुक्त आणि राज्य आयुक्तांची नियुक्ती आणि त्यांच्या कर्तव्यांचे वर्णन.
- मुख्य आयुक्तांच्या शिफारशी नुसार योग्य प्राधिकरणांकडून कारवाई करणे.
- मुख्य आयुक्तांना मदत करण्यासाठी दोन आयुक्तांची नियुक्ती, त्यापैकी एक दिव्यांग व्यक्ती असेल.
- मुख्य आयुक्तांच्या देखरेखीखाली आणि नियंत्रणाखाली 11 सदस्यांच्या सल्लागार समितीची स्थापना.
- मुख्य आयुक्तांकडून वार्षिक आणि विशेष अहवाल केंद्र सरकारला सादर करणे.
- राज्य आयुक्तांच्या नियंत्रणाखाली 5 सदस्यांची सल्लागार समिती तयार करणे.

CHAPTER / (प्रकरण)-12

SPECIAL COURT (विशेष न्यायालय)

- दिव्यांग व्यक्तींच्या हक्क कायद्याचे उल्लंघन करणाऱ्या गुन्ह्यांसाठी विशेष न्यायालयांची तरतूद.
- दिव्यांगांसाठी जिल्हा स्तरावर विशेष सरकारी वकिलाची व्यवस्था.

Scanned with CamScanner

CHAPTER / (प्रकरण)-14

NATIONAL FUND FOR PERSONS WITH DISABILITIES
(दिव्यांग व्यक्तींसाठी राष्ट्रीय निधी)

- दिव्यांग व्यक्तींसाठी 'राष्ट्रीयनिधी' नावानेओळखला जाणार एक निधी तयार केला जाईल आणि त्याचा वापर केला जाईल.
- राष्ट्रीय निधीचे खाते आणि लेखापरीक्षण.

CHAPTER / (प्रकरण)-15

STATE FUND FOR PERSONS WITH DISABILITIES
(दिव्यांग व्यक्तींसाठी राज्य निधी)

- राज्य सरकारने विहित केल्यानुसार दिव्यांग व्यक्तींसाठी 'राज्यनिधी' म्हणून संबोधल्या जाणार्या निधीची राज्य सरकार द्वारे स्थापना आणि वापर केला जाईल.

CHAPTER / (प्रकरण)-16

OFFENCES AND PENALTIES
(गुन्हे आणि दंड)

- कायदा किंवा अटी किंवा नियमांचे उल्लंघन केल्या बद्दल शिक्षेची तरतूद.
- बेंचमार्क दिव्यांग लोकांसंदर्भात फसवणूक केल्या बद्दल शिक्षेची तरतूद.
- दिव्यांग व्यक्तींवरील अत्याचाराच्या गुन्ह्यांसाठी शिक्षेची तरतूद.
- योग्य माहिती देण्यास अक्षम ठरल्याबद्दल शिक्षा.
- दिव्यांग व्यक्तींसाठी असलेल्या लाभांचा इतर कोणी व्यक्ती लाभ घेत असल्यास त्याला दोन वर्षे कारावास किंवा एक लाख रुपये दंड अशी शिक्षा आहे.

CHAPTER / (प्रकरण)-17

MISCELLANEOUS (इतर)

- हा कायदा इतर कायद्यांच्या वापरावर प्रतिबंध घालत नाही.
- हा कायदा सद्भावनेने केलेल्या कृतींचे संरक्षण करतो.
- या कायद्यामध्ये दिव्यांग व्यक्तींच्या अडचणी दूर करण्याचा अधिकार आहे.
- अनुसूची मध्ये सुधारणा करण्याचा अधिकार कायद्यात आहे.
- राज्य सरकार आणि केंद्र सरकारला नियम बनवण्याचे स्वातंत्र्य आहे.

Scanned with CamScanner

दोन कायद्यांमधील तुलनात्मक फरक बदल

दिव्यांग व्यक्ति हक्क अधिनियम, 2016	दिव्यांग व्यक्ति अधिनियम, 1995
एकूण 17 प्रकरण आणि 102 कलम	एकूण 14 प्रकरण आणि 100 कलम
21 दिव्यांगत्व प्रकारांचा समावेश	फक्त 7 दिव्यांगत्व प्रकारांचा समावेश.
केंद्र सरकारला दिव्यांगत्वाचे आणखी प्रकार जोडण्याचे स्वातंत्र्य आहे.	यांमध्ये अशी कोणतीही व्यवस्था नव्हती.
अधिकारांवर आधारित कायदा (Rights Based Act)	धर्मार्थ / सहानुभूती मॉडल वर आधारित कायदा (Charity Based Act)
जलद हस्तक्षेप आधारित (Early Intervention)	जलद शोध आधारित (Early Detection)
समावेशीत शिक्षण (Inclusive Education)	विशेष शिक्षण (Special Education)
समान रोजगार संधि (Open Employment)	शेल्ड वर्कशॉप (Sheltered workshop)
पालकांचा सक्रीय सहभाग (Parent Activism)	पालकांचा निष्क्रिय सहभाग (Parent Passive participation)
दिव्यांगजनांना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी 5% राष्ट्रीय आणि राज्य निधीची निर्मिती.	दिव्यांगजनांना आर्थिक सहाय्य देण्यासाठी 3% राष्ट्रीय आणि राज्य निधीची निर्मिती.
शैक्षणिक क्षेत्रात 5% आरक्षणाची तरतूद.	शैक्षणिक क्षेत्रात 3% आरक्षणाची तरतूद.
नोकरीच्या क्षेत्रात 4% आरक्षणाची तरतूद.	नोकरीच्या क्षेत्रात 3% आरक्षणाची तरतूद.
यामध्ये प्रथमच वाक् आणि भाषा दिव्यांगत्व आणि अध्ययन अक्षम दिव्यांगत्व समावेश करण्यात आला आहे.	यांमध्ये फक्त कर्ण-बधिर दिव्यांग व्यक्तींचा समावेश.
यामध्ये ॲसिड हल्ला पीडितेचा समावेश करण्यात आला आहे.	यांमध्ये अशी तरतूद नव्हती.
रक्ताशी संबंधित 3 विकारांचा यात समावेश करण्यात आला आहे (हिमोफिलिया, थॅलेसेमिया, सिकलसेल).	यांमध्ये अशी तरतूद नव्हती.
दिव्यांग व्यक्तींवरील हिंसाचाराच्या प्रकरणांसाठी प्रत्येक जिल्ह्यात एक विशेष न्यायालयाची व्यवस्था.	यांमध्ये अशी तरतूद नव्हती.
दिव्यांग व्यक्ति प्रकार, टक्केवार आणि तीव्रता यानुसारलाभ देण्याची तरतूद.	40% च्या वर दिव्यांगत्व असलेल्या दिव्यांग व्यक्तिंना सामान्य लाभ.

Scanned with CamScanner

स्वावलंबन कार्ड/Unique ID

खालील लिंकवर जाऊन रजिस्टेशन फॉर्म ऑनलाईन भरून घ्या.

Registration link http://www.swavlambancard.gov.in/pwd/application

स्वावलंबन कार्डसाठी लागणारी माहिती

• पूर्ण नाव	• Full Name
• आईचे नाव	• Mother's Name
• जन्मतारीख	• Birth date
• पूर्ण पत्ता	• Full address
• पिन कोड	• Pin Code
• ई-मेल आयडी	• E-mail ID
• मोबाईल नंबर	• Mobile No.
• ब्लड ग्रुप	• Blood group
• दिव्यांगत्वाचा प्रकार	• Disability
• दिव्यांगत्व केव्हापासून आहे (तारीख)	• Disability date
• दिव्यांगत्व कशामुळे आले आहे.	• Disability Cause

खालील कागदपत्रे स्कॅन करून ठेवा	**Scan Documents:**
१) दिव्यांग प्रमाणपत्र	1) Disability Certificate
२) आधार कार्ड	2) Aadhar Card
३) सही किंवा अंगठा	3) Signature or Thumb
४) पासपोर्ट फोटो	4) Photo

वेबसाईट

www.swavlambancard.gov.in

Scanned with CamScanner

दिव्यांग व्यक्ती हक्क अधिनियम, 2016
या कायद्याची अंमलबजावणी

1. दिव्यांगत्व येऊ नये म्हणून दिव्यांगत्व प्रतिबंध व लवकरात लवकर निदान करण्यासाठी आरोग्य विषयक सुविधांची उपलब्धता.

2. दिव्यांग विद्यार्थ्यांना 18 वर्षापर्यंत योग्य अशा वातावरणात मोफत शिक्षण, शिक्षण संस्थांमध्ये दिव्यांग विद्यार्थ्यांना प्रवेशासाठी आरक्षण, शिष्यवृत्ती, मोफत गणवेश व प्रवासासाठी सवलत.

3. दिव्यांग व्यक्ती काम करू शकतील, अशा सुयोग्य पदांची निश्चिती व अशा पदांवर शासकीय व निमशासकीय सेवेत दिव्यांग व्यक्तींसाठी 4 टक्के आरक्षण.

4. सार्वजनिक परिवहन पद्धती, नागरी सुविधा व सार्वजनिक इमारती / जागा वापरण्यासाठी दिव्यांग व्यक्तिंना अडथळाविरहीत अशा सुविधा.

5. दिव्यांग व्यक्तींना उद्योग, कारखाने, स्वतःचे घर, विशेष शाळा व खास मनोरंजन केंद्र बांधण्यासाठी मदत म्हणून सवलतीमध्ये जमीन वाटप.

6. दिव्यांग व्यक्तींचे पुनर्वसन व सामाजिक सुरक्षेकरीता विविध उपक्रम.

7. दिव्यांग व्यक्तीविषयक समस्यांवर संशोधन व मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम.

8. दिव्यांग व्यक्तींसाठी कार्य करणा-या संस्थांना नोंदणी प्रमाणपत्र. दिव्यांग व्यक्ती अधिकारिता कायदा, 2016 या कायद्यानुसार दिव्यांगत्व नसलेल्या व्यक्तीने दिव्यांगत्वाचे बनावट प्रमाणपत्र मिळवून दिव्यांगांसाठी असलेल्या विशेष सोयी- सुविधांचा लाभ घेण्याचा प्रयत्न केल्यास अथवा घेतल्यास व ते सिद्ध झाल्यास अशी व्यक्ती दंड अथवा 2 वर्षे तुरुंगवास अथवा दोन्ही शिक्षेस पात्र ठरतात.

9. दिव्यांग व्यक्तींसाठी असलेल्या विशेष सोयी-सुविधा अथवा हक्कांपासून दिव्यांग व्यक्तींना वंचित ठेवल्यास अशी दिव्यांग व्यक्ती आयुक्त, दिव्यांग कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्या अभिमत न्यायालयात दाद मागू शकतात.

10. दिव्यांग व्यक्ती अधिकारिता कायदा, 2016 या कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र राज्यात राज्य पातळीवर राज्य समन्वय समिती, राज्य कार्यकारी समिती, आयुक्त, दिव्यांग कल्याण व जिल्हा पातळीवर जिल्हा पातळीवर जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हा समिती ही यंत्रणा कार्यरत आहे.

Scanned with CamScanner

दिव्यांग उन्नती पोर्टल

जिल्हा प्रशासन नागपूर, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नागपूर आणि नागपूर महानगर पालिका यांचे संयुक्त विद्यमाने जिल्ह्यातील (शहरी आणि ग्रामीण) दिव्यांग व्यक्तींच्या सर्वेक्षण आणि सर्व समावेशित पुनर्वसनाचा दृष्टीकोन ठेऊन जिल्ह्यातील दिव्यांग व्यक्तींच्या नोंदणीचे अधिकृत ॲप "दिव्यांग उन्नती पोर्टल" सुरु करण्यात आले आहे.

जिल्हा प्रशासनाचे आवाहन

जिल्ह्यातील सर्व दिव्यांग व्यक्तींनी https://www.divyangunnatinagpur.in/ या संकेत स्थळावर भेट देऊन आपली नोंदणी करून शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजनाची माहिती मिळवून त्या योजनाचा लाभ घ्यावा. **नागपूर महानगर पालिकेतर्फे सर्व झोन ऑफिस आणि जिल्हा परिषदेतर्फे सर्व पंचायत समिती** स्तरावर नोंदणी सुरु आहे.

नैसर्गिकरित्या किंवा अपघाताने दिव्यांगत्व आलेल्या समाजातील दिव्यांग व्यक्तींना त्यांचे हक्क प्राप्त करून देणे आणि त्यांच्यासाठी जाहीर केलेल्या योजनांचा त्यांना पूर्ण लाभ मिळवून देणे यासाठी शासन नेहमी आग्रही असते. या गोष्टीसाठी जाणीवपूर्वक प्रयत्नांची आवश्यकता आहे. दिव्यांग व्यक्तींसाठी विविध शासकीय योजनांचा लाभ मिळवून देऊन त्यांचे जीवनमान उंचावणेसाठी जिल्हा परिषद,नागपूर मार्फत नाविन्यपूर्ण उपक्रमांतर्गत "दिव्यांग उन्नती" राबविण्याचे निश्चित झाले आहे.

- दिव्यांगत्व प्रमाणपत्र नसलेल्या लाभार्थ्यांची तपासणी करून त्यांना दिव्यांगत्व प्रमाणपत्र देणे.
- तपासणी पश्चात पुढील उपचारांची आवश्यकता असलेल्या दिव्यांगाना संदर्भ सेवा देऊन शासनाच्या विविध योजनाद्वारे उपचाराच्या सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- सर्व पात्र दिव्यांग लाभार्थींना 'स्वावलंबन कार्ड' उपलब्ध करून देणे.
- जिल्ह्यातील सर्व दिव्यांग व्यक्तींची नोंदणी १००% करून ती संकेतस्थळावर online उपलब्ध करणे.

Scanned with CamScanner

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद् नागपूर

दिव्यांग कल्याण विभाग अंतर्गत

दिव्यांग उन्नती पोर्टल

नागपूर शहरासाठी महानगरपालिका अंतर्गत
क्र. १ ते १० झोन कार्यालय तसेच नागपूर ग्रामीण साठी
पंचायत समिती निहाय मदत कक्ष

आवश्यक कागदपत्रे

आधार कार्ड | स्कॅन केलेले फोटो | दिव्यांग प्रमाणपत्र/**UDID** | जात प्रमाणपत्र (असल्यास)

नोंदणी करण्याची प्रक्रिया

- www.divyangunnatinagpur.in या संकेतस्थळाला भेट द्यावी
- 'नवीन नोंदणीसाठी येथे क्लिक करा' या चौकोनात क्लिक करा
- नवीन पासवर्ड नोंदवून सबमिटवर क्लिक करा
- स्कॅन केलेले आवश्यक कागदपत्रे अपलोड करा

दिव्यांगांसाठी असणाऱ्या विविध योजनांची माहिती व लाभ घेण्यासाठी आवश्यक भेट द्या.

Scanned with CamScanner

दिव्यांगांसाठी राष्ट्रीय संस्था (National Institutes)

Ali Yavar Jung National Institute for the Speeach & Hearing Disability (Divyangajan) K.C. Marg, Bandra (W) Reclamation, Mumbai-400 050 Website: http://ayjnihh.nic.in	अली यावर जंग राष्ट्रीय वाक् एवं श्रवण दिव्यांग संस्था, के.सी. मार्ग, बांद्रा रिक्लेमेशन, बांद्रा(पश्चिम), मुंबई
Swami Vivekanand National Institute of Rehabilitation Training and Research (SVNIRTAR), Olatpur, P.O: Bairoi, Dist: Cuttack, Odisha,- 754010 Website: http://www.svnirtar.nic.in/	स्वामी विवेकानंद राष्ट्रीय पुनर्वसन, प्रशिक्षण व संशोधन संस्था, (एस.वी. निरतार) ओलातपुर, पोस्ट बैरोई, जिल्हा कटक, ओरिसा
National Institute for Locomotor Disabilities (Divyangajan) BT Road, Bonhooghly, Kolkata - 700 090 Website: www.niohkol.nic.in	राष्ट्रीय अस्थी विकलांग (दिव्यांगजन) संस्था बी टी रोड, बोन हुघली, कोलकाता
National Institute for the Empowerment of Persons with Intellectual Disabilities (NIEPID). Manovikas Nagar, Bowenpally, Secunderabad-500009 (Telangana) Website: http://niepid.nic.in/	राष्ट्रीय बौद्धिक दिव्यांगजन सशक्तीकरण संस्था मनोविकास नगर, बोवेनपल्ली, सिकंदराबाद-500-009 (तेलंगणा)
National Institute for the Visually Handicapped, NIVH, Dehradun 116, Rajpur Road, Dehradun, Uttarakhand Website: www.nivh.gov.in	राष्ट्रीय दृष्टी दिव्यांगजन सशक्तीकरण संस्था, देहरादून, 116, राजपुर रोड, देहरादून, उत्तराखंड
Pandit Deendayal Upadhyaya National Institute for Persons with Physical Disabilities (Divyangjan), 4, Vishnu Digamber Marg, New Delhi- 110002, Website: www.iphnewdelhi.in	शारीरिक दृष्ट्या दिव्यांगांसाठी पं. दीनदयाल उपाध्याय संस्था, 4, विष्णु दिगंबर मार्ग, नवी दिल्ली-110002
National Institute for Empowerment of Persons with Multiple Disabilities (NIEPMD), ChennaiEast Coast Road, Muttukadu, Kovalam Post Chennai-603 112, Tamil Nadu, India.	राष्ट्रीय बहू विकलांग अधिकारिता (दिव्यांगजन) संस्था, ईस्ट कोस्ट रोड, मुट्टकुड्डू, कोवलम पोस्ट चेन्नई - 603112, तमिळनाडू, भारत

Scanned with CamScanner

दिव्यांग व्यक्तींकरीता केंद्र शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजना

I. आंतरराष्ट्रीय अधिवेशन (International Conventions)

1) दिव्यांग व्यक्तींच्या अधिकारांवर अधिवेशन (50 लेख)
Convention on the Rights of Persons with Disabilities (50 Articles)
2) दिव्यांग व्यक्तींच्या अधिकारांवरील अधिवेशनासाठ पर्यायी प्रोटोकॉल (18लेख)
Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (18 Articles)

II. संवैधानिक/वैधानिक मंडळे (Statutory Bodies)

1. भारतीय पुनर्वसन परिषद (Rehabilitation Council of India)
2. दिव्यांग व्यक्तींसाठी मुख्य आयुक्त
(Chief Commissioner for Persons with Disabilities)
3. आत्मकेंद्रित, सेरेब्रल पाल्सी, मानसिक मंदत्व व बहू विकलांग व्यक्तींच्या कल्याणासाठी राष्ट्रीय न्यास
(National Trust for the Welfare of Persons with Autism, Cerebral Palsy, Mental Retardation and Multiple Disabilities)

III. केंद्रीय सार्वजनिक क्षेत्र उद्योग (सीपीएसई) (Central Public Sector Enterprises (CPSEs)

1. राष्ट्रीय दिव्यांग अर्थ व विकास महामंडळ (एनएचएफडीसी)
National Handicapped Finance and Development Corporation (NHFDC)
2. भारतीय कृत्रिम अंग निर्माण महामंडळ (एलिम्को)
Artificial Limbs Manufacturing Corporation of India (ALIMCO)

Scanned with CamScanner

सामाजिक न्याय आणि सक्षमीकरण मंत्रालय, भारत सरकारच्या दिव्यांग सक्षमीकरण विभागाच्या गैर-सरकारी संस्थांसाठी योजना (SCHEMES OF THE DEPARTMENT)

1. अपंग पुनर्वसन योजना (DDRS)
Deendayal Disabled Rehabilitation Scheme (DDRS)

अनुदानासाठी मंजूर केलेले उपक्रम/घटक
(Activities/Components Admissible for Grant)

(अ) प्री-स्कूल आणि प्रारंभिक हस्तक्षेप आणि प्रशिक्षणासाठी प्रकल्प (Project for Pre-School and Early Intervention and Training)
(ब) विशेष शाळांसाठी प्रकल्प(Special Schools)
(क) सेरेब्रल पाल्सी मुलांसाठी प्रकल्प (Project for Cerebral Palsied Children)
(ड) व्यावसायिक प्रशिक्षण केंद्र (Vocational Training Centres)
(ई) निवारा कार्यशाळा (Sheltered Workshops)
(फ) कुष्ठरुग्णांच्या पुनर्वसनासाठी प्रकल्प (Project for Rehabilitation of Leprosy Cured Persons)
(ज) मानसिकरित्या नियंत्रित III व्यक्ती आणि उपचार झालेल्या व्यक्तींच्या मानसिक-सामाजिक पुनर्वसनासाठी हाफ वे होम (Half Way Home for Psycho-Social Rehabilitation of Treated and Controlled Mentally Ill Persons)
(एच) सर्वेक्षण, ओळख, जागरूकता आणि संवेदनाशी संबंधित प्रकल्प (Project relating to Survey, Identification, Awareness and Sensitization)
(आय) गृह आधारित पुनर्वसन कार्यक्रम / गृह व्यवस्थापन कार्यक्रम (Home Based Rehabilitation Programme/Home Management Programme)
(जे) समुदाय आधारित पुनर्वसन प्रकल्प (Project for Community Based Rehabilitation)
(के) कमी दृष्टी केंद्रांसाठी प्रकल्प(Project for Low Vision Centres)
(एल) मनुष्यबळ विकास प्रकल्प (Projects for Human Resource Development
(एम) सेमिनार/कार्यशाळा/ग्रामीण शिबिरे (Seminars / Workshops / Rural Camps)
(एम) दिव्यांगासाठी पर्यावरण स्नेही आणि इको-प्रोमोटिव्ह प्रकल्प (Environment Friendly and Eco-Promotive Projects for the Handicapped)
(ओ) संगणकासाठी अनुदान(Grant for Computer)
(पी) इमारतीचे बांधकाम(Construction of Building)

Scanned with CamScanner

(क्यू) कायदेशीर साक्षरतेसाठी प्रकल्पज्यातकायदेशीर समुपदेशन, कायदेशीर सहाय्य आणि विश्लेषण आणि विद्यमान कायद्यांचे मूल्यमापन यांचा समावेश आहे. (Project for Legal Literacy, including Legal Counseling, Legal aid and Analysis and Evaluation of Existing Laws)

(आर) जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र (District Disability Rehabilitation Centres)

2. सहायक आणि फिटींग साहित्य व उपकरणयोजनेसाठी दिव्यांग व्यक्तींना सहाय्य (ADIP)

(Assistance to Persons with Disabilities for Purchase / Fitting of Aids / Appliances, (ADIP) Scheme)

या योजनेचा मुख्य उद्देश दिव्यांग व्यक्तींसाठी टिकाऊ, आवश्यक, अत्याधुनिक आणि शास्त्रोक्त पद्धतीने उत्पादित, आधुनिक, मानक साहित्य आणि उपकरणे यांना प्रोत्साहन देणे आहे. दिव्यांग व्यक्तींच्या शारीरिक, सामाजिक आणि मानसिक पुनर्वसनाचा प्रभाव कमी करून दिव्यांग व्यक्तींची आर्थिक क्षमता वाढवणे. या योजनेंतर्गत पुरविल्या जाणार्या साहित्य आणि उपकरणांद्वारेदिव्यांग व्यक्ती त्यांच्या स्वतंत्र कार्यामध्ये सुधारणा करू शकतात आणि दिव्यांगत्वाची व्याप्ती रोखू शकतात.

3. दिव्यांग व्यक्ती अधिकार कायदा, 2016 (सिपडा) च्या अंमलबजावणीची योजना (Scheme for Implementation of Rights of Persons with Disabilities Act, 2016 (SIPDA)

या योजनेअंतर्गत दिव्यांगांच्या क्षेत्रात कार्य करणा-या संस्था/ एजंसींना निम्नलिखित अनुदान सहायता/ आर्थिक सहायतेच्या माध्यमातून निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

i) राज्य सरकार/ संघ राज्य क्षेत्रांन (States Governments/Union Territories)

ii) केंद्रीय / राज्य सरकार सह केंद्र/राज्य विद्यापिठांद्वारे स्थापित स्वायत्त संस्था (Autonomous Organizations set up by Central / State Governments including Central/State Universities)

iii) सामाजिक न्याय व हक्क मंत्रालय, भारत सरकार, दिव्यांग सक्षमीकरण विभागाअंतर्गत राष्ट्रीय संस्था/सीआरसी/डीडीआरसी/आरसी/आउटरीच सेंटर (National Institutes/ CRCS / DDRCS / Rcs / Outreach Centres under MSJ & E)

iv) केंद्रीय / राज्य सरकार / संघशासित प्रदेशातील संवैधानिक संघटना (Statutory Organizations of Central / State Govts/UTs)

Scanned with CamScanner

v) केंद्र आणि राज्य सरकार द्वारे स्थापित संस्था/संघटना (Organizations/Institutions set up by Central and State Governments)

vi) केंद्रीय/राज्य मान्यता प्राप्त क्रीडा मंडळ आणि संघ (Central/State recognized Sports bodies & Federations)

vii) अनुदानाकरीता आवश्यक कार्यक्रम/घटक (Activities/components admissible for grant)

viii) जिल्हादिव्यांगता पुनर्वसन केंद्र (डीडीआरसी) (District Disability Rehabilitation Centres (DDRCs)

दिव्यांग सशक्तिकरण विभाग, सामाजिक न्याय व हक्क मंत्रालय, भारत सरकारच्या विविध योजना (Other Schemes)

शिष्यवृत्ती योजना (SCHOLARSHIP SCHEMES)

I) दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी राजीव गांधी राष्ट्रीय फेलोशिप (Rajiv Gandhi National Fellowship for Students with Disabilities)

ii) दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी प्री-मॅट्रिक शिष्यवृत्ति आणि पोस्ट-मैट्रिक शिष्यवृत्ती (Pre-Matric Scholarship and Post-Matric Scholarship for Students with Disabilities)

iii) दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठीराष्ट्रीय प्रवासी शिष्यवृत्ती (National Overseas Scholarship for students with Disabilities)

vi) दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठीनिःशुल्क कोचिंगची प्रस्तावित केंद्रीय क्षेत्र योजना (Proposed Central Sector Scheme of Free Coaching for Students with Disabilities)

v) दिव्यांग व्यक्तींना रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी खासगी क्षेत्रातील नियोक्त्यांना प्रोत्साहन (Incentives to private sectoremployers for providing employment to persons withdisabilities)

vi) जनजागृती आणि प्रचारासाठी योजना (Scheme for Awareness Generation and Publicity))

vii) दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणासाठी ट्रस्ट फंड (Trust Fund for Empowerment of Persons with Disabilities)

viii) दिव्यांग व्यक्तींसाठी राष्ट्रीय निधी (National Fund for Persons with Disabilities)

Scanned with CamScanner

ix) केंद्रीय स्तरावरील योजना 'स्थापनेसाठी सहाय्य'/ आधुनिकीकरण/ब्रेल प्रेसच्या क्षमतेत वृद्धी (Central Sector Scheme of "Support for establishment/ modernisation / capacity augmentation of Braille Presses)

x) दिव्यांगासंबंधीचे तंत्रज्ञान, उत्पादने आणि मुद्द्यांसंबंधीच्या केंद्रीय स्तरावरील योजना (Central Sector Scheme on 'Research on disability related technology, products and issues)

xi) प्रगतीसाठीचा नवीन पुढाकार आणि योजना (New Initiatives & Schemes in progress)

xii) इंडियन स्पायनल इंजुरी सेंटर, नवी दिल्ली (Indian Spinal Injuries Centre, New Delhi)

भारतीय ट्रस्ट अंतर्गत येणाऱ्या संघटनांसाठी योजना

Schemes of the Organizations under the National Trust

आत्मकेंद्रित, सेरेब्रल पाल्सी, मानसिक मंदता आणि बहुदिव्यांग (नॅशनल ट्रस्ट) असलेल्या व्यक्तींसाठी विविध योजना आणि कार्यक्रम (Schemes & Programmes for persons with Autism, Cerebral Palsy, Mental Retardation and Multiple Disabilities (National Trust)

1 **शिक्षण (Education)**

i) प्राथमिक हस्तक्षेप कार्यक्रम (Early intervention activities)

ii) ज्ञानप्रभा (शिष्यवृती योजना) (GyanPrabha-Scholarship Scheme)

iii) ऑन-लाइन ऑटिझम सूचना व संसाधन केंद्र पोर्टल (Autism Information and Resource Center Portal)

2 **प्रशिक्षण (Training)**

i) सहयोगी – केयर गीव्हर ट्रेनिंग स्कीम (Sahyogi Care GiversTraining Scheme)

ii) स्वयं वकिलीवर तज्ज्ञांचा प्रशिक्षण कार्यक्रम (Mentors Training Program On Self Advocacy)

3. **पुनर्वसन (Rehabilitation)**

i) निरमया (आरोग्य विमा) योजना (Niramaya (Health Insurance) Scheme)

ii) समर्थ (आवासीय देखभाल योजना) (Samarth-Residential Care Scheme)

iii) घरोंदा (लाइफ लांग शेल्टर अँड केयर स्कीम) (Gharaunda-Life Long Shelter and Care Scheme)

Scanned with CamScanner

दिव्यांगांच्या सक्षमीकरणासाठी राष्ट्रीय पुरस्कार / योजना

National Awards for the Empowerment of Persons with Disabilities

(1) दिव्यांग व्यक्तींसाठी उत्कृष्ट कर्मचारी/स्वयंरोजगार (Best Employee/Self-employed with disabilities)

(ii) सर्वश्रेष्ठ नियोक्ता आणि नियुक्ती अधिकारी किंवा एजंसी (Best Employer and Placement Officer or Agency)

(iii) दिव्यांग व्यक्तींसाठी काम करणारी सर्वोत्कृष्ट व्यक्ती किंवा संस्था (Best Individual and Institution working for the cause of persons with disabilities)

(iv) रोल मॉडल; (Role Model)

(v) बेस्ट एप्लाइड रिसर्च/दिव्यांग व्यक्तींच्या जीवनात सुधारणा आणण्याच्या उद्देशाने केलेले संशोधन किंवा उत्पादनाचा विकास (Best Applied Research / Innovation or Product Development aimed at improving the life of persons with disabilities)

(vi) दिव्यांग व्यक्तींसाठी बाधा रहित पर्यावरण निर्मितीच्या उत्कृष्टकार्यासाठी (Outstanding Work in the Creation of Barrier-free Environment for the persons with disabilities)

(vii) पुनर्वसन सेवा प्रदान करणारा सर्वोत्कृष्ट जिल्हा (Best District in providing rehabilitation service)

(viii) राष्ट्रीय दिव्यांग अर्थ आणि विकास महामंडळाची उत्कृष्ट राज्य चॅनेलायझिंग एजन्सी (Best State Channelizing Agency of the National Handicapped Finance and Development Corporation)

(ix) उत्कृष्ट क्रिएटिव दिव्यांग प्रौढ़ व्यक्ति (Outstanding Creative Adult persons with disabilities)

(x) उत्कृष्ट क्रिएटिव दिव्यांग बालक (Best Creative Child with disabilities)

(xi) बेस्ट ब्रेल प्रेस (Best Braille Press)

(xii) सर्वश्रेष्ठ ॲक्सेसिबल वेबसाइट (Best Accessible Website)

(xiii) दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणाला प्रोत्साहन देणारे सर्वोत्कृष्ट राज्य (Best State in promoting empowerment of persons with disabilities)

(xiv) सर्वोत्कृष्ट दिव्यांग क्रीडापटू (Best Sport person with disability)

अधिक विस्तृत माहिती दिव्यांग सशक्तिकरण विभाग, सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, भारत सरकार चे संकेतस्थळ http://disabilityaffairs.gov.in ला नक्की भेट द्या

Scanned with CamScanner

दिव्यांग व्यक्तींचे पुनर्वसन आणि कल्याण विषयक महाराष्ट्र राज्याचे शासन निर्णय

अ. क्र.	जि.आर. दिनांक	विभागाचे नाव	शासन परिपत्रक क्र.	विषय / शीर्षक	सांकेतांक क्र.
1.	10.08.1989	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग	क्र. इडी- 1088 / 12185 / कि.नं.85 / सुधार-2	दिव्यांग व्यक्तींना साहित्य साधने आणि कृत्रिम अवयव देणेबाबत	
2.	15.11.2003	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व विशेष सहाय्य विभाग	क्र. इडी- 2003 / प्र.क्र. 71 / सुधार-2	शालांत परीक्षोत्तर (मेट्रिकोत्तर) शिक्षण घेणा-या अपंग विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती देण्याबाबत योजना	
3.	02.07.2006	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	अपंग- 2008/प्र.क्र.212/ सुधार-3	अपंग व्यक्तींना स्वयंरोजगारा साठी राबविण्यातयेणा-या बिज भांडवल योजनेअंतर्गत उत्पन्न मर्यादा व प्रकल्प मर्यादा वाढविण्याबाबत	2010070215042001
4.	24.09.2013	ग्राम विकास विभाग	क्र. व्हीपीएम 2013/ प्र.क्र. 158/परा-3	राज्यातील अपंगांची ग्रामपंचायतीने नोंदणी करणेबाबत	20130919132420020
5.	17.06.2014	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	अपंग-2013/प्र.क्र.103/ अ.क.-2	अपंग-अव्यंग व्यक्तींच्या विवाहास प्रोत्साहन देण्यासाठी आर्थिक सहय्याची योजना	201406171629585222
6.	30.08.2014	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	क्र. अपंग- 2013/प्र.क्र.91/ अ.क. 2	अपंग विद्यार्थ्यांच्या शिष्यवृत्ती मध्ये मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या धर्तीवर सुधारणा करणेबाबत	201408301217559322
7.	04.03.2017	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	क्र. संकीर्ण- 2016/ प्र.क्र.302/विशि-3	उच्च शिक्षण घेणा-या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परिक्षेमध्ये सोयी- सवलती देणेबाबत	201703041316252308
8.	16.10.2018	शिक्षण व क्रीडा विभाग	क्र. संकीर्ण- 2017(118/97)/ एस.डी.-6	इयत्ता 1ली ते इयत्ता 12 वी पर्यंतच्या विशेष गरजा असणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन शैलीनुसार मुल्यांकनाबाबत व शैक्षणिक सवलती संदर्भात मार्गदर्शक सूचना	201810161806468321

Scanned with CamScanner

अ. क्र.	जि.आर. दिनांक	विभागाचे नाव	शासन परिपत्रक क्र.	विषय / शीर्षक	सांकेतांक क्र.
9.	25.06.2018	ग्राम विकास विभाग	क्र. जिपउ 2018/प्र.क्र.54/ वित्त-3	पंचायत राज संस्थांनी त्यांच्या स्वउत्पन्नातून 5% निधिच्या घ्यावयाच्या अपंग कल्याणासाठी योजना व खर्चाबाबत मार्गदर्शक सूचना	201806251213576220
10.	13.08.2018	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	क्र. संकीर्ण 1018/प्र.क्र.204/ विशि-2	उच्च शिक्षण संचालयाच्या अधिपत्याखालील शिक्षणशास्त्र, शारीरिक शिक्षण व विधि अभ्यासक्रम चालविणा-या शासनाच्या The Rights of Persons with Disabilities Act, 2016 च्या तरतुदीनुसार कार्यवाही करणेबाबत	201808131554187708
11.	20.08.2019	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	क्र. विसयो 2018/प्र.क्र.62/ विसियो	विशेष सहाय्य योजना संजय गांधी निराधार अनुदान योजना	201908211212469922
12.	21.012.2020	अन्न नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग	क्र. बैठक-2020/प्र.क्र.19/ नापु28	दिव्यांगांना स्वतंत्र शिधापत्रिका देण्याबाबत	202012281705488406
13.	30.05.2023	महिला व बालकल्याण विभाग	क्र. कालस-2022/प्र.क्र.22/ का-8	क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले बालसंगोपन योजनेच्या सुधारित मार्गदर्शक सुचनांबाबत	202305301635125530
14.	05.07.2023	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	क्र. विसयो- 2022/ प्र.क्र.120/विसयो	संजय गांधी निराधार अनुदान योजना व श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजनेअंतर्गत सर्व लाभायाच्या अर्थसहाय्यत वाढ करणेबाबत	202307061137387522
15.	22.06.2023	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	क्र. विसयो-2022/ प्र.क्र.87/ विसयो	विशेष सहाय्य योजनेतील सामान्यांना उत्पन्नाचा दाखला सादर करण्याबाबत	202306221246304922
16.	26.06.2023	महाराष्ट्र राज्य परिवहन महामंडळ, मुंबई	क्र. राप/वाह/सवलत / 2445	दिव्यांग लाभार्थी तसेच दिव्यांग लाभायच्या साथिदारास यु.डी. आय. डी. (UDID) कार्ड च्या आधारे प्रवास सवलत अनुज्ञेय करणेबाबत	
17.	14.07.2023	महाराष्ट्र राज्य परिवहन महामंडळ, मुंबई	क्र. राप/बाह/सवलत / 2785	सिकलसेल, एच. आय. व्ही. हिमोफेलियाग्रस्त रुग्ण यांना महाराष्ट्र राज्यात महाराष्ट्र राज्य परिवहन महामंडळाच्या बसेसने विनामुल्य प्रवास सवलत देणेबाबत	

Scanned with CamScanner

DISTRICT DISABILITY REHABILITATION CENTRE, District: Nagpur (DDRC)

जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र, नागपूर
द्वारा दिव्यांग व्यक्तींना देण्यात येणाऱ्या सेवा व सुविधा

1. मुल्यमापन व जलद निदान

अ) मानसशास्त्रीय मुल्यमापनः विकासात्मक, बौद्धिक, वर्तनात्मक, व्यक्तिमत्व, व्यवसायिक, शैक्षणिक, अध्ययन अक्षम, क्षमता व अभिक्षमता इत्यादीचे मुल्यमापन.

ब) दृष्टिदोषमापन व श्रवणशक्ती मोजमाप व मुल्यमापन.

2. पुनर्वसनात्मक सेवा

अ) वैद्यकीय व चिकित्सात्मक, शल्य-चिकित्सा, कृत्रिम अवयव व साहित्य साधने यांचे मोजमाप व निःशुल्क वितरण.

ब) फिजीयोथेरेपी, ऑक्युपेशनलथेरेपी, स्पिच थेरेपी इत्यादी पुरविणे.

क) मानसशास्त्रीय पुर्नवसन, शिघ्रनिदान व हस्तक्षेप, समुपदेशन व मार्गदर्शन, वर्तनसुधार प्रशिक्षण इत्यादी.

3. मनुष्यबळ निर्मिती कार्यक्रम

अ) दिव्यांग क्षेत्रातील विविध ज्वलंत विषयांवर प्रशिक्षण कार्यशाळा, परिसंवाद, चर्चासत्र व जनजागृतीपर कार्यक्रम आयोजित करणे.

ब) लघुकालीन व सतत पुर्नवसन प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे. दिव्यांग क्षेत्रातील पुनर्वसन तज्ज्ञ, पालक व संघटनांकरीता जीवनमुल्य शिक्षण, सामाजिक कौशल्य प्रशिक्षण इत्यादी शिक्षण व प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे.

4. संशोधन व विकासात्मक कार्य

अ) दिव्यांग क्षेत्रातील विविध विकासात्मक क्षेत्र संशोधन व नाविन्यपुर्ण व आधुनिक महत्वपुर्ण साहित्य साधने आणि विविध प्रकारच्या संशोधनाला प्रोत्साहन देणे.

5. कृत्रिम अवयव व साहित्य साधने वितरण

अ) केन्द्र सरकारच्या एडीप या योजने अंतर्गत विविध दिव्यांग प्रवर्गातील व वयोगटातील व्यक्तींना आधुनिक साहित्य साधने व उपकरणे पुरविणे.

6. माहिती व दस्तावेज

अ) दिव्यांगत्व आधारित विविध विषयावंर लेख लिहिणे, लिखाणाला प्रोत्साहन देणे, त्यांना प्रकाशित करणे व नविनतम माहिती सर्व दिव्यांग व्यक्तीपर्यंत पोहचविणे, सर्व माहितीचे व दस्ताऐवजांचे संग्रह व जतन करून ठेवणे.

Scanned with CamScanner

DISTRICT DISABILITY REHABILITATION CENTRE, NAGPUR
जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र, नागपूर

ध्येय व धोरणे

1. सर्व प्रवर्गातील व सर्व वयोगटातील दिव्यांग व्यक्तींचा शोध घेणे.
2. ग्रामीण, शहरी व दुर्गम भागात विविध प्रकारचे शिबिरे आयोजित करणे.
3. दिव्यांग संबंधित जनजागृती करणे, प्रतिबंधात्मक उपाय यांना प्रोत्साहन देणे, अतिशिघ्र निदान करणे व जलद हस्तक्षेप कार्यक्रम राबविणे,
4. दिव्यांग व्यक्तींना लागणारी आधुनिक कृत्रिम अवयव व साहित्य साधने यांचे तज्ज्ञांकडून मोजमाप वमुल्यमापन करणे, गरजेनुसार योग्य ते साहित्य त्यांना पुरविणे.
5. चिकित्सालयीन सोयी व सुविधा पुरविणे उदा. फिजियोथेरेपी, ऑक्युपेशनल थेरेपी, वाणी चिकित्सा इत्यादी.
6. दिव्यांगत्व प्रमाणपत्र, बस पासेस, रेल्वे सवलत पासेस आणि इतर सूट व सवलती इ. सेवा प्रदान करणे.
7. परिसरातील इतर शासकीय व निमशासकीय संघटनांशी समन्वय साधून, शल्य चिकित्सात्मक सेवा देणे.
8. दिव्यांग व्यक्ती, पालक व कुटुंबांतील संबंधित व्यक्ती यांना मार्गदर्शन व समुपदेशन करणे.
9. अडथळा मुक्त वातावरण (बॅरियर-फ्री एन्व्हायर्नमेन्ट) यांना प्रोत्साहन देणे.
10. शिक्षण, व्यवसायिक प्रशिक्षण व रोजगार इत्यादींकरीता साहाय्यभूत व पूरक सुविधा प्रदान करणे.
11. नियमित व विशेष शाळेतील शिक्षकांना प्रशिक्षण व शिक्षण देणे, सामाजिक व कौटुंबिक प्रशिक्षण देणे,प्रशिक्षणासाठी व स्वयंरोजगारासाठी प्रोत्साहित व प्रेरित करणे,
12. स्थानिक साधने व संसाधने यांची निर्मिती करणे, नविन व आधुनिक प्रकारच्या प्रशिक्षण शिबिराची रचनाकरणेव व्यवसायिक प्रशिक्षण देणे, ज्यामुळे ते आर्थिकदृष्ट्या सबळ व प्रबळ होतील.
13. दिव्यांग क्षेत्रात कार्यरत असणा-या विविध प्रशिक्षण व शैक्षणिक संस्था व संघटना यांच्याशी समन्वय साधून दिव्यांग व्यक्तींना प्रशिक्षित करणे.

Scanned with CamScanner

दिव्यांगजन अधिकार अधिनियम, 2016 नुसार खालील 21 दिव्यांग प्रवर्गाचा समावेश करण्यात आलेला आहे.

क्र.	दिव्यांग प्रकार
१.	**शारीरिक दिव्यांगता** (Physical Disabilities) i) अस्थिव्यंग (Locomotor Disabilities) ii) कुष्ठरोग (Leprosy Cured) iii) मेंदूचा पक्षाघात (Cerebral Palsy) iv) बुटकेपणा (Dwarfism) v) माशपेशीय क्षरण (Muscular Dystrophy) vi) अॅसिड अटॅक (Acid Attack Victim)
२.	**दृष्टीदोष** (Visual Impairment) i) पूर्णतः अंध (Blindness) ii) अंशतः अंध (Low Vision)
३.	**श्रवण दोष** (Hearing Impairment) i) कर्ण बधिर (Deaf) ii) ऐकण्यास अडचन (Hard of Hearing) iii) वाक् तथा भाषा दिव्यांगता (Speech & Lang. Disabilities)
४.	**बौद्धिक दिव्यांगता** (Intellectual Disability) i) विशिष्ट अध्ययन अक्षमता (Specific Learning Disabilities) ii) ऑटिझम स्पेक्ट्रम डिसऑर्डर (Autism Spectrum Disorders)
५.	**मानसिक वर्तन** (Mental Behaviour) मानसिक आजार (Mental Illness)
६.	**मज्जासंस्थेचे तीव्र आजार** (Chronic Neurological Condition) i) मल्टिपल स्क्लेरोसिस (Multiple Sclerosis) ii) कंपवात रोग (Parkinson's Dis.)
७.	**रक्त सम्बन्धी विकार** (Blood Disorders) i) अधिक रक्तस्त्राव (Hemophilia) ii) थॅलेसिमिया (Thalassemia) iii) सिकल सेल (Sickle Cell Disease)
८.	**बहु दिव्यांगता तथा बधिरान्धता** (Multiple Disabilities & D-B)
९.	**इतर** (Other)

Scanned with CamScanner

जिल्हा परिषद नागपूर

द्वारा दिव्यांग विषयक विविध कल्याणकारी योजना

जि.प.5 टक्के दिव्यांग कल्याण निधी

शासन निर्णय : ग्राम विकास विभाग, मुंबई दि. 25/06/2018

1. दिव्यांग-दिव्यांग व्यक्तींना विवाहसाठी प्रोत्साहनपर अनुदान देणे :

दिव्यांग-दिव्यांग जोडप्यांना विवाहसाठी प्रोत्साहनपर अनुदान देण्याची योजना असुन या योजनेसाठी किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त दिव्यांगत्व असलेल्या नागपुर शहर व ग्रामीण भागातील दिव्यांग जोडप्यांनी विवाह झाल्यापासुन एक वर्षाच्या आत प्रस्ताव सादर करणे बंधनकारक आहे. या योजनेत रु.25,000/- अनुदान देण्यात येईल.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

2. संगणक प्रशिक्षण केंद्रामध्ये या संगणक कोर्ससाठी 100% अनुदान देण्याची योजना :

यामध्ये सर्व प्रकारच्या किमान 40% दिव्यांग असलेल्या नागपुर शहर व ग्रामीण भागातील रहिवासी असलेल्या 10 वी उत्तीर्ण असलेले दिव्यांगाना महाराष्ट्र शासन मान्यता प्राप्त संगणक प्रशिक्षण केंद्रामध्ये या संगणक कोर्ससाठी 100% अनुदान देण्याची योजना कार्यांवित केली आहे. या योजनेचा लाभ घेण्यासाठी दिव्यांग लाभार्थ्यांनी शासनमान्य संस्थेमधुन या संगणक कोर्ससाठी भरलेल्या शुल्काची अधिकृत पावती व सर्व आवश्यक कागदपत्रे अर्जासह सादर केल्यास शुल्काची संपूर्ण परतफेड करण्यात येईल.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

3. कमरेपासून खाली दिव्यांगत्व असलेल्या अस्थिव्यंग व्यक्तीला तीन चाकी सायकल/ मोटोराईज ट्रायसायकल (बॅटरी ऑपरेटेड) पुरविणे :

दिव्यांगांना तीन चाकी सायकल / मोटोराईज ट्रायसायकल (बॅटरी ऑपरेटेड)योजनेंतर्गत दोन्ही हात सदृढ कमरेपासून खाली दिव्यांगात्व असलेल्या अस्थिव्यंग व्यक्तीला लाभ देण्यात येते. दिव्यांग लाभार्थी नागपूर जिल्हयाचा रहिवासी असावा. लाभार्थ्यांचे वय 18 ते 50 आत असावे. या योजनेसाठी किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त दिव्यांगत्व असलेल्या ग्रामीण भागातील दिव्यांग असावा. यापुर्वी या योजनेचा लाभ घेतला नसावा.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

Scanned with CamScanner

4. मनोविकलांग व्यक्तींकरिता नॅशनल ट्रस्ट मार्फत राबविण्यात येणार्या निरामय विमा योजनेचे हप्ते भरणेकरिता अर्थसहाय्य देणे :

मनोविकलांग व्यक्तींकरिता नॅशनल ट्रस्ट मार्फत राबविण्यात येणार्या निरामय विमा योजना कार्यांन्वित केली आहे. सदर योजनेमध्ये नागपुर शहर व ग्रामीण भागात सर्व साधारण शाळा तसेच विशेष शाळेतील विशेष शिक्षण घेत असलेल्या मतिमंद, ऑटिस्टिक, सेरीब्रल पालसी, बहुविकलांग या प्रर्वगातील दिव्यांगांचा सर्व साधारण विमा जिल्हा समाज कल्याण विभागाकडुन भरला जातो.सदर योजनेचा लाभ घेण्यासाठी दिव्यांग लाभार्थ्यांनी विशेष शाळेमार्फत-आधार कार्ड, दिव्यांग प्रमाणपत्रासह प्रस्ताव सादर करावयाचा आहे. या योजनेत मतिमंद, ऑटिस्टिक, सेरीब्रल पालसी, बहुविकलांग दिव्यांगांचा विमा नविन लाभार्थ्यांसाठी रु.400/- व नुतनीकरणासाठी रु.250/- देण्यात येते.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

5. अंध व्यक्तीसाठी सहाय्यभूत साधने व उपकरणासाठी अर्थसहाय्य करणे :

यात अंध व्यक्तींना स्मार्ट केन व स्मार्ट फोन माग्निफायरही वैय्यक्तिक साहित्य पुरविण्यात येत आहे. या योजनेसाठी किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त अंध असलेला ग्रामीण भागातील दिव्यांग लाभार्थी असावा. तसेच तो नागपुर जिल्ह्यातील ग्रामीण भागातील रहीवासी असावा. लाभार्थ्याचे वय 10 वर्षे पूर्ण व त्यापुढील असावा. यापुर्वी या योजनेचा लाभ घेतला नसावा.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

6. दिव्यांग व्यक्तींना स्वयंरोजगारासाठी झेराक्स मशिन पुरविणे :

दिव्यांग लाभार्थी नागपूर जिल्हयाचा रहिवासी असावा. लाभार्थ्याचे वय 18 च्या पुढील असावे. या योजनेसाठी किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त दिव्यांगत्व असलेल्या ग्रामीण भागातील दिव्यांग असावा. यापुर्वी या योजनेचा लाभ घेतला नसावा. दिव्यांग व्यक्ती वर्ग 4 था उत्तीर्ण असावा. लाभार्थ्याचे वय 18 ते 50 च्या दरम्यान असावे. व्यवसायासाठी स्वत: ची अगर भाडयाची जागा उपलब्ध असल्याबाबतचे कागदपत्रे / करारनामा जोडणे आवश्यक आहे.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

Scanned with CamScanner

7. कर्णबधीर व्यक्तीसाठी विविध प्रकारची वैय्यक्तिक श्रावणयंत्रे पुरवणे :

यात कर्णबधीर व्यक्तींना पॉकेट हियरिंग एड, बिहाइंड द ईयर एड व इनव्हिजिबल हियरिंग एड पुरविण्यात येत आहे. या योजनेसाठी किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त कर्णबधीर असलेला ग्रामीण भागातील दिव्यांग लाभार्थी असावा. तसेच तो नागपुर जिल्ह्यातील ग्रामीण भागातील रहीवासी असावा. यासाठी लाभार्थ्याचे वय 01 वर्षे पूर्ण असावे तसेच लाभार्थ्याचे वैद्यकीय दिव्यांग महामंडळाचे बोर्ड प्रमाणपत्र ऑडियोमेट्री रिपोर्ट असणे आवश्यक आहे. यापुर्वी या योजनेचा लाभ घेतला नसावा.

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्राम पंचायत व पंचायत समिती कार्यालय

जि.प.5 टक्के दिव्यांग कल्याण निधी अंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या विशेष नाविन्यपूर्ण योजना

1. दिव्यांग व्यक्तीकरिता घरकुल योजना :

उद्दिष्ट : दिव्यांग व्यक्तींना सर्वांगीण विकासासाठी घरकुल उपलब्ध करून देणे.

अटी व शर्ती :

1. ग्रामीण भागातील किमान 40% किंवा त्यापेक्षा जास्त दिव्यांगत्व वैद्यकीय प्रमाणपत्र असणारी व्यक्ती असावी.
2. नागपूर जिल्ह्यातील रहिवासी दाखला आवश्यक.
3. सर्व कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर समितीच्या शिफारशी नुसार पात्र उमेदवारास लाभ देण्यात येईल.
4. यापुर्वी या योजनेचा लाभ घेतला नसावा.

लाभाचे स्वरूप : प्रती लाभार्थी रु.1,50,000/- घरकुल बांधकामासाठी देण्यात येतात.

संपर्क: संबंधित ग्रामपंचायत व पंचायत समिती

Scanned with CamScanner

2. राजमाता जिजाऊ अर्थसहाय्य योजना :

उद्दिष्ट :

1) दिव्यांग बालकांचा सर्वांगीण विकास करणे.
2) आर्थिक दुर्बल घटकातील 0 ते 6 वर्षे वयोगटातील दिव्यांग बालकांसाठी त्यांच्या मातांना आर्थिक मदत देऊन सामाजिक व आर्थिक सक्षमीकरण करणे.
3) दिव्यांग बालकांच्या काळजी व संरक्षणासाठी त्यांचे आर्थिक सक्षमीकरण करणे.
4) अतितीव्र दिव्यांगत्व असलेल्या बालकांना शीघ्र, भौतिक, व्यवसायी, वाक-भाषा, श्रावण इत्यादी वैद्यकीय पुनार्वसनात्मक सोयी वेळेवर देऊन दिव्यांगत्वावर मात करण्यास प्रोत्साहित करणे

अटी व शर्ती :

1. ग्रामीण भागातील अतितीव्र आधाराची गरज असणार्या बहुदिव्यांग 0 ते 6 वर्षे वयोगटातील बालकांच्या मातांना प्राधान्य देण्यात येईल.
2. एकाच कुटुंबात दोन दिव्यांग बालके असल्यास त्यापैकी एकाच बालकास या योजनेकरिता प्राधान्य देण्यात येईल.
3. प्रथम येणार्यास प्रथम प्राधान्य देण्यात येईल.
4. सर्व कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर समितीच्या शिफारशी नुसार पात्र उमेदवारास लाभ देण्यात येईल.
5. 100% दिव्यांग बालक यांना प्रथम प्राधान्य देण्यात येईल नंतर 60 % ते 99 % पर्यंत.
6. देण्यात येणारी अनुदान भत्ता रक्कम ही फक्त आरोग्य विषयक औषधे, थेरपी सेवा इत्यादी संबंधित पुनर्वसन साहित्य खरेदी करण्याकरिता देण्यात येईल.

लाभाचे स्वरूप :

प्रती लाभार्थी रु. 1000/- प्रति महिना (12 महिन्यांकरिता)

संपर्क: संबंधित तालुक्यातील ग्रामपंचायत व पंचायत समिती

Scanned with CamScanner

नागपूर जिल्ह्यातील दिव्यांगांसाठी शासकीय संस्था :

1. शासकीय दिव्यांगांची कर्मशाळा:

या संस्थेमध्ये 18 ते 45 वर्ष वयोगटातील अस्थिव्यंग व मुकबधीर लाभार्थ्यांना संगणक प्रशिक्षण, सुतारकाम, आर्मेचर वाईनडिंग, बुक बाईंडिंग व शिवणकला या अभ्यासक्रमास प्रवेश देण्यात येते.

मोफत उपचार, शिक्षण, प्रशिक्षण, पुनर्वसन आणि निवास

पत्ता - मंगळवारी कॉम्प्लेक्स नागपूर

2. शासकीय बहु. दिव्यांग मुलांचे संमिश्र केंद्र :

या संस्थेमध्ये 6 ते 16 वर्ष वयोगटातील अस्थिव्यंग व मुकबधीर मुलांना शिक्षणासाठी प्रवेश देण्यात येतो.

मोफत उपचार, शिक्षण, प्रशिक्षण, पुनर्वसन आणि निवास

पत्ता - मंगळवारी कॉम्प्लेक्स नागपूर

3. शासकीय दिव्यांग बाल विकास गृह :

या संस्थेमध्ये 6 ते 16 वर्ष वयोगटातील अस्थिव्यंग विद्यार्थ्यांना शिक्षण व पुनर्वसनासाठी प्रवेश देण्यात येतो.

संपर्क: संबंधित दिव्यांग शाळा/कर्मशाळेचे अधीक्षक

मोफत उपचार, शिक्षण, प्रशिक्षण, पुनर्वसन आणि निवास

पत्ता - ७२ विद्या विहार कॉलनी प्रतापनगर नागपूर फोन ०७१२ २२५८८६

दिव्यांगांसाठी अनुदानित विशेष शाळा / कर्मशाळा / बालगृह संस्था :

अनुदानित दिव्यांग संस्थांमध्ये दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक उन्नतीसाठी विविध विशेष अभ्यासक्रम शिकवण्यात येतात.

दिव्यांग विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होऊन त्यांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात सामील करून घेण्यासाठी शासनाचा हा उपक्रम आहे.

नागपूर जिल्ह्यात खालीलप्रमाणे शाळा / कर्मशाळा दिव्यांगांच्या कल्याणासाठी अनुदानित तत्वावर सुरु आहेत.

Scanned with CamScanner

नागपूर जिल्ह्यातील खाजगी अनुदानित दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा

अ.क्र.	तालुका	दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा चे नाव व पत्ता
1	उमरेड	संत जगनाडे महाराज दिव्यांग संमिश्रीत पुनर्वसन केंद्र एस.एस.ई.बी. ऑफीस जवळ, पूनर्वसन, वस्ती,सिरसी, ता.उमरेड जि.नागपूर-441214
2	कळमेश्वर	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अस्थिव्यंग निवासी शाळा नगर परिषद जवळ, मोहपा, ता. कळमेश्वर, जि.नागपूर-441502
3	कळमेश्वर	प्रेरणा मतीमंद मुलांची विशेष शाळा - घोराड, काटोल रोड, ता.कळमेश्वर, जि. नागपूर-441501
4	काटोल	श्रीमती राधाबाई मूकबधीर विद्यालय पी.एच.सी.रोड कोढाळी, ता.काटोल, जि.नागपूर-441302
5	काटोल	राजीव गांधी मूक बधीर विद्यालय, चरडे भवन, रेल्वे गेट जवळ, मुर्ती रोड, काटोल, जि. नागपूर-441302
6	काटोल	राजीव गांधी अंध विद्यालय पंचवटी सिरसावाडी रोड, काटोल, जि. नागपूर-441302
7	काटोल	राजीव गांधी अस्थिव्यंग विद्यालय रुईया शाळेच्या पाठीमागे, गणेश मंदीर जवळ, घोडे प्लॉट, काटोल,जि. नागपूर-441302
8	काटोल	गुरुवर्य आश्रय मतीमंद मुलांची निवासी शाळा धर्ती मुर्ती रोड, काटोल ता.काटोल, जि. नागपूर-441302
9	कामठी	दिव्य ज्योती मतीमंद मुलां मुलींची विशेष शाळा गुमथी, कोराडी नाक्याच्या समोर गुमथी, ता.कामठी, जि. नागपूर-441111
10	कामठी	संत सीताराम महाराज प्रौढ मतिमंदा ची कर्मशाळा व पुनर्वसन केंद्र गुमथी, कोराडी नाक्याच्या समोर गुमथी, ता. कामठी, जि.नागपूर-441111
11	कुही	राजीव गांधी दिव्यांग पुनर्वसन व प्रशिक्षण केंद्र श्री नेमदेव पाटील कला, वाणीज्य महाविद्यालयाजवळ, मांढळ, ता.कुही, जि. नागपूर-441210
12	नरखेड	लोकमान्य मतीमंद शाळा नाडेकर हायस्कूल जवळ, मोवाड रोड, नरखेड-441304
13	नरखेड	लोकमान्य कर्ण बधीर शाळा नाडेकर हायस्कूल जवळ, मोवाड रोड, नरखेड-441304
14	नागपूर	नंदनवन मतीमंद शाळा, जानकी टॉकीज जवळ, सिताबर्डी नागपूर-440012
15	नागपूर	नंदनवन संरक्षित कर्मशाळा, 367, लक्ष्मी नगर, नागपूर.
16	नागपूर	दुर्बल मनस्क मतीमंद शाळा, प्लॉट नं. 01, डोये ले-आऊट, झिंगाबाई टाकळी, नागपूर-440030

Scanned with CamScanner

अ.क्र.	तालुका	दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा चे नाव व पत्ता
17	नागपूर	दुर्बल मनस्क मतीमंद प्रौढ कर्म शाळा, बंधू नगर, कोराडी रोड, फरस चौक, नागपूर-440030
18	नागपूर	जीवोदय मतीमंद शाळा, एस.एफ.एस. स्कूल कंपाऊंड, रेसडेंसी रोड, सदर नागपूर-440013
19	नागपूर	सेवायोग मतीमंद कर्मशाळा भांडे प्लॉट ले आऊट, उमरेड रोड, डॉ नेरकर यांचे दवाखान्याजवळ, नागपूर -440024
20	नागपूर	सेवायोग मतीमंद शाळा, नेताजी नगर, पाण्याच्या टाकीजवळ, पारडी, नागपूर-440035
21	नागपूर	दुर्बल मनस्क तथा मतीमंद विद्या निकेतन, प्लॉट नं.02, अयोध्या नगर, राम मंदिर रोड, नागपूर-440024
22	नागपूर	जीवन रक्षा मतीमंद मुला-मुलींची निवासी विद्यालय, प्लॉट नं.50 कामगार नगर, नारी रोड, अमन लॉन जवळ, नागपूर-440026
23	नागपूर	नवजीवन मतीमंद शाळा, माया निवास, पांडुरंग मंगल कार्यालयाजवळ, सदभावना नगर, गोधनी रोड, नागपूर-440030
24	नागपूर	प्रतीक्षा प्रौढ मतीमंद प्रशिक्षण केंद्र, एस.एफ.एस. स्कूल कंपाऊंड, रेसडेंसी रोड, सदर नागपूर-440013
25	नागपूर	निवासी मतीमंद विद्यालय दिघोरी नाका, मोठा ताजबाग, नागपूर-440024
26	नागपूर	कोहिनूर इन्स्टिट्यूट फोर द मेंटली चेलेन्ड्ड चिल्ड्रन, बारई पुरा, लालगंज, कुंभार पुरा, नागपूर-440002
27	नागपूर	ब्लाइंड बाईज इन्स्टिट्यूट, दिक्षाभूमी जवळ, सामाजिक न्याय आंबेडकर भवन जवळ, दक्षीण अंबाझरी रोड, नागपूर-440022
28	नागपूर	शेल्टरर्ड वर्कशोप फॉर दि ब्लाइंड दिक्षाभूमी जवळ, सामाजिक न्याय आंबेडकर भवन जवळ, दक्षीण अंबाझरी रोड, नागपूर-440022
29	नागपूर	स्नेह सदन अपंग मुलांची शाळा अशोक चौक, मेडीकल चौक रोड, उंटखाना नागपूर-440024
30	नागपूर	प्रेरणालय एडल्ट फिझिकली हैन्डीकॅप्प्ड अशोक चौक, मेडीकल चौक रोड, उंटखाना नागपूर-440024
31	नागपूर	स्नेहांगण अस्थिव्यंग मुलांची शाळा, मातृसेवा संघ सुतिका गृह, झांशी राणी चौक, नागपूर-440012
32	नागपूर	प्रौढ अपंगाची तांत्रिक कर्मशाळा, कोराडी रोड, ओम नगर, रेल्वे अंडरा ब्रिजच्या बाजूला, नागपूर-440030

Scanned with CamScanner

अ.क्र.	तालुका	दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा चे नाव व पत्ता
33	नागपूर	मूक बधीर विद्यालय शंकर नगर शंकर नगर चौक, वोकार्ड हॉस्पीटल जवळ, नागपूर-440010
34	नागपूर	कल्याण मूक बधीर विद्यालय रेशीम बाग लोंकाची शाळेजवळ, नागपूर-440024
35	नागपूर	भारत मूक विद्यालय प्लॉट नं-3, जगनाडे चौक, नंदनवन नागपूर-440024
36	नागपूर	कर्ण बधीर विद्यालय, एच.बी.इस्टेट जवळ,सोनेगांव खामला रोड, नागपूर-25
37	नागपूर	सोनूताई अग्निहोत्री मूक बधीर विद्यालय , 89 छत्रपती नगर, नागपूर-440015
38	नागपूर	निवासी मूक बधीर विद्यालय सोनटक्के ले-आऊट,हुडकेश्वर रोड,पिपळा बस स्टॉप जवळ, हुडकेश्वर नागपूर-440037
39	नागपूर	श्री किसन मूक बधीर निवासी विद्यालय 59 मयूर नगर,मानस मंदिर जवळ, नागपूर-440026
40	नागपूर	न्यू लाईफ सेंटर, मराठा मंदिरजवळ, झांशी राणी चौक, सिताबर्डी नागपूर-12
41	नागपूर	राष्ट्र माता वाचा विकास अक्षय क्षेत्रम न्यू ठवरे कॉलीनी ग्रामीण पोलीस मुख्यालयाजवळ, नागपूर-440014
42	नागपूर	आधारवेल मतीमंद मुलांची विशेष शाळा 468 नागार्जून कॉलनी, सुगत नगर, नागपूर-440014
43	नागपूर	सहारा मतीमंद मुलांची अनिवासी शाळा 116 अशा हाऊस, नालंदा नगर, नागपूर-440027
44	नागपूर	दि. मातोश्री शोभा ताई मतीमंद निवासी शाळा प्लॉट नं. 161 ते 170 गुलशन नगर, खरबी, नागपूर-440034
45	नागपूर	दि. मातोश्री शोभा ताई भाकरे मतीमंद मुला मुलींची कर्मशाळा प्लॉट नं.161 ते 170 गुलशन नगर, खरबी, नागपूर-440034
46	नागपूर	संस्कार मतीमंद मुलांची विशेष शाळा, 37 गुरुदेव नगर, रमना मारोती रोड, नंदनवन, नागपूर-440009
47	नागपूर	राष्ट्र माता मनोविकास अक्षय क्षेत्रम 18 सुगत नगर, रिंग रोड नागपूर-440014
48	नागपूर	आश्रय, मतीमंद मुलांची निवासी शाळा दांडेकर ले-आऊट, गोदावरी नगर, होंडा शोमरुमच्या मागे, बुटीबोरी, ता. जि. नागपूर-441108
49	नागपूर	आश्रय, मतीमंद मुलांची निवासी कर्मशाळा दांडेकर ले-आऊट, गोदावरी नगर, होंडा शोमरुमच्या मागे, बुटीबोरी, ता.जि. नागपूर
50	नागपूर	स्वालंबी मतीमंद मुलां मुलींची निवासी शाळा शेवटचा स्टॉप, जयताळा, नागपूर -440036

Scanned with CamScanner

अ.क्र.	तालुका	दिव्यांग शाळा / कर्मशाळा चे नाव व पत्ता
51	नागपूर	जीवनधारा प्रौढ मतिमंदाची निवासी औधोगिक कर्मशाळा व पुनर्वसन केंद्र प्लॉट नं.202/203 केजीएन सोसायटी, काटोल नाका, काटोल रोड,नागपूर13
52	पारशिवनी	अंजनाबाई वासनिक मतीमंद शाळा जवाहरलाल नेहरु हॉस्पीटर समोर, बोर्डा रोड, कांद्री कन्हान, ता. पारशिवनी, जि.नागपूर
53	पारशिवनी	राजीव गांधी मूक बधीर विद्यालय, जवाहरलाल नेहरु हॉस्पीटर समोर, बोर्डा रोड, कांद्री कन्हान, ता. पारशिवनी, जि. नागपूर 441404
54	पारशिवनी	बु. उदयभानजी बोरकर मतीमंद प्रौढ निवासी कर्मशाळा, गहू हिवरा रोड, रेल्वे गेटच्या समोर, कन्हान, ता. पारशिवनी, जि. नागपूर-441404
55	मौदा	जागृती मतीमंद मुलां मुलींची शाळा शिवाजी नगर,तिडके कॉलेज रोड, मौदा. ता. मैादा. जि. नागपूर-441104
56	रामटेक	सुरज मतीमंद निवासी शाळा, काचुरवाही, भंडारा रोड, ता. रामटेक, जि. नागपूर -441106
57	रामटेक	एकविरा मतीमंद बालगृह काचुरवाही, भंडारा रोड, ता. रामटेक, जि.नागपूर -441106
58	रामटेक	संत गाडगे बाबा मूक बधीर विद्यालय गवळण नाल्याजवळ, जयस्वाल पेट्रोल पंप जवळ, रामटेक, नागपूर-441106
59	सावनेर	मूक बधीर विद्यालय टेलिफोन एक्सचेंज समोर, हेल्थ युनिटच्या बाजुला, मेन रोड, सावनेर, ता. सावनेर, जि. नागपूर-441106
60	सावनेर	स्व. फुलचंद जैन मतीमंद शाळा वार्ड नं.1, चिचोली खापरेखेडा, ता. सावनेर, जि.नागपूर-441102
61	सावनेर	राष्ट्रीय मनोविकास अक्षय क्षेत्रम, गुजरखेडी, सावनेर, ता. सावनेर, जि. नागपूर -441106
62	हिंगणा	संत विक्तु बाबा मतीमंद विद्यालय, वैभव कॉलनी, खापरी मोरेश्वर रोड, टाकळघाट-441122
63	हिंगणा	ज्ञानज्योती अंध विद्यालय गजानन महाराज मंदिरच्या बाजुला, नागलवाडी, हिंगणा रोड, ता. हिंगणा, जि. नागपूर
64	हिंगणा	मनोदय वर्कशॉप फॉर द मेंटली चेलेन्ज्ड, वैभव कॉलनी, खापरी मोरेश्वर रोड, टाकळघाट, ता. हिंगणा, जि. नागपूर 441122

Scanned with CamScanner

समेकित क्षेत्रीय कौशल्य विकास, पुनर्वास एव दिव्यांगजन सशक्तिकरण केंद्र, नागपूर

(सी.आर.सी - नागपूर)

(अ.या.जं.रा.वा.श्र.दि.सं.,मुंबई के प्रशासनिक नियंत्रणाधीन)
दिव्यांगजन सशक्तिकरण विभाग,
सामाजिक न्याय एवं अधिकारिता मंत्रालय, भारत सरकार

खालील विभाग निहाय सेवा उपलब्ध आहेत

- शारीरिक औषध आणि पुनर्वसन विभाग
- फिजिओथेरपी विभाग
- व्यवसाय चिकित्सा विभाग
- पी आणि ओ विभाग
- डेव्हलपमेंट थेरपी विभाग
- पुनर्वसन मानसशास्त्र विभाग
- विशेष शिक्षण विभाग
- भाषण आणि श्रवण विभाग
- व्यावसायिक प्रशिक्षण विभाग
- सामाजिक कार्य आणि प्लेसमेंट विभाग

संपर्क कार्यालय पत्ता : क्रीड़ा प्रबोधिनी हॉल, यशवंत स्टेडियम, धंतोली, नागपूर-440 012 . दूरभाष(0712)2445439
ई-मेलः crcnagpur21@gmail.com, वेबसाइट: www.crcnagpur.org

समेकीत क्षेत्रीय कौशल विकास, पुनर्वास एवं दिव्यांगजन सशक्तीकरण केंद्र, नागपूर
(अली यावर जंग राष्ट्रीय वाक् एवं श्रवण दिव्यांगजन संस्थान, मुंबई-५०, सामाजिक न्याय और अधिकारिता मंत्रालय, नई दिल्लीयांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली)

प्रस्तावना :

दिव्यांग व्यक्तींच्या पुनर्वसनासाठी पुरेशा सुविधांच्या अभावामुळे, मंत्रालयाने विविध राज्यांमध्ये दिव्यांग व्यक्तींसाठी अनेक प्रादेशिक केंद्रे स्थापन केली आहेत ज्यामुळे पुनर्वसनाचे प्रतिबंधात्मक आणि प्रोत्साहनात्मक दोन्ही पैलू जसे की शिक्षण, आरोग्य, रोजगार आणि व्यावसायिक प्रशिक्षण, संशोधन आणि मनुष्यबळ विकास, दिव्यांग व्यक्तींचे पुनर्वसन इ. महाराष्ट्रातील दिव्यांग व्यक्तींचे पुनर्वसन आणि सक्षमीकरण करण्याच्या उद्देशाने सीआरसी नागपूरची स्थापना करण्यात आली.

समेकीत क्षेत्रीय कौशल्य विकास, पुनर्वास एवं दिव्यांगजन सशक्तीकरण केंद्र, नागपूर (CRC-NAGPUR) सीआरसी-नागपूर अली यावर जंग राष्ट्रीय वाक् एवं श्रवण दिव्यांगजन संस्थान, मुंबई-५० (दिव्यांगजन) (AYJNISHD) (डी), मुंबई यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली कार्यरत आहे. पुनर्वसन, जागरुकता निर्माण, शैक्षणिक आणि सेवा तरतूद उपक्रम हे दिव्यांग व्यक्तींसाठी (PwDs) सर्वोच्च संसाधन केंद्र म्हणून देखील कार्य करते. नागपूर येथील सीआरसी ऑक्टोबर २०१५ पासून कार्यरत झाले आहे.

दृष्टी:

दिव्यांग व्यक्तींना चांगल्या दर्जाचे जीवन जगण्याचा समान अधिकार आहे. हे वचनबद्ध व्यावसायिकता, प्रवेशयोग्य वातावरण, समान संधी, सकारात्मक दृष्टीकोन आणि योग्य, परवडणारे, स्वीकार्य आणि उपलब्ध तांत्रिक हस्तक्षेपांसह सक्षम केले जाऊ शकते.

Scanned with CamScanner

मिशन :

समाविष्टीकरण सुलभ करण्यासाठी, दिव्यांग व्यक्ती आणि त्यांच्या कुटूंबियांच्या सशक्तीकरणाची खात्री करून आणि फिल्ड आधारित संशोधन आणि मानवी संसाधनांचा विकास करण्यासाठी आवश्यकता आधारित सर्वसमावेशक पुनर्वसन प्रदान करणे.

मूल्य विधान :

ग्राहक, कुटुंबे, व्यावसायिक आणि सामुदायिक एजन्सींच्या समान सहभागाद्वारे दिव्यांग व्यक्तींच्या जीवनाची गुणवत्ता वाढवणे.

उद्दिष्ट:

- अत्याधुनिक पुनर्वसन हस्तक्षेपाद्वारे दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणासाठी आंतर-विद्याशाखीय, बहु-अनुशासनात्मक आणि ट्रान्स-डिसिप्लिनरी क्रियाकलाप समाविष्ट असलेल्या विविध कार्यात्मक क्षेत्रांमध्ये मानव संसाधन विकास करणे उदा., शैक्षणिक, उपचारात्मक, व्यावसायिक, रोजगार, विश्रांती आणि सामाजिक उपक्रम, क्रीडा, सांस्कृतिक कार्यक्रम आणि संपूर्ण सहभाग तसेच सामुदायिक पुनर्वसन, प्रकल्प व्यवस्थापन आणि अशासकीय संस्था (एनजीओ) ची क्षमता वाढवणे यासह विविध दृष्टिकोन विकसित करणे.
- दिव्यांगाशी संबंधित सर्व क्षेत्रांमध्ये संशोधनास चालना देणे आणि चालवणे आणि सामाजिक पुनर्वसनासाठी ट्रान्स-डिसिप्लिनरी मॉडेल्स आणि धोरणे विकसित करणे, ज्याला यापुढे "संस्था" म्हणून संबोधले जाणारे समाज किंवा स्वयंसेवी संस्थांद्वारे दिव्यांग लोकांच्या विविध गटांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी .
- संस्थेद्वारे किंवा स्वयंसेवी संस्थांद्वारे शिक्षण, पुनर्वसन, क्षमता निर्माण आणि दिव्यांग व्यक्तींचे स्वतंत्र जीवन या सर्व पैलूंमध्ये संशोधन आयोजित करणे, प्रायोजित करणे, समन्वय साधणे किंवा अनुदान देणे.
- प्रारंभिक हस्तक्षेप, बालपण शिक्षण, विशेष शिक्षण, व्यावसायिक प्रशिक्षण आणि रोजगार, स्वतंत्र राहणीमान, समुदाय पुनर्वसन आणि प्रकल्प व्यवस्थापन, थेरपिस्ट आणि असे मानले जाईल अशा इतर कर्मचार्यांच्या क्षेत्रात प्रशिक्षक आणि व्यावसायिकांचे प्रशिक्षण घेणे / दिव्यांग व्यक्तींना सक्षम करण्यासाठी संस्थेने आवश्यक प्रायोजित करणे.
- दिव्यांग व्यक्तींच्या शिक्षण, थेरपी आणि पुनर्वसनाच्या कोणत्याही पैलूंना प्रोत्साहन देण्यासाठी डिझाइन केलेले प्रोटोटाइप तयार करणे, रुपांतर करणे किंवा प्रोत्साहन देणे किंवा सबसिडी देणे.

Scanned with CamScanner

समेकीत क्षेत्रीय कौशल्य विकास, पुनर्वास एवं दिव्यांगजन सशक्तीकरण केंद्र, नागपूर येथे उपलब्ध खालील वैद्यकीय सेवा आणि पुनर्वसनात्मक सेवा :

- भौतिक चिकित्सा व पुनर्वास (Physical Medicine & Rehabilitation)
- वाक् एवं श्रवण (Audiology Speech Language) आणि शीघ्र हस्तक्षेपन (Early Intervention)
- वाक्- चिकित्सा (Speech Therapy)
- संवेदी एकीकरण चिकित्सा (Sensory Integration Therapy)
- फिजियोथेरेपी (Physiotherapy)
- व्यावसायिक प्रशिक्षण (Vocational Training)
- कृत्रिम अंग निर्माण (Prosthesis & Orthosis)
- वैद्यकीयआणि पुनर्वास मनोविज्ञान (Clinical & Rehabilitation Psychology)
- विशेष शिक्षा (Special Education)
- समुदाय आधारित पुनर्वास (Community Based Rehabilitation)
- व्यावसायिक चिकित्सा (Occupational Therapy)

प्रशिक्षण सेवा :

- सतत पुनर्वास शिक्षा कार्यक्रम (CRE)
- पुनर्वास विशेषज्ञ (सरकारी / गैर सरकारी) करीता प्रशिक्षण कार्यक्रम
- एन.जी.ओ. करीता प्रशिक्षण कार्यकम
- पालाकांकरिता पालकप्रशिक्षण कार्यकम
- इंटर्नशिप (Internship Program)

सी.आर.सी. नागपूर अंतर्गत योजना - दिव्यांग व्यक्तींना सहाय्यक साधने वाटपाकरीता एडीप योजना

ASSISTANCE TO DISABLED PERSONS FOR PURCHASE/FITTING OF AIDS/APPLIANCES (ADIP SCHEME)

दिव्यांग व्यक्तींना योग्य सहाय्य आणि सहाय्यक उपकरणांची तरतूद करून त्यांचे पुनर्वसन करणे ही पहिली पायरी आहे. दिव्यांग व्यक्तींना सहाय्य उपकरणे प्रदान करण्यासाठी सरकार सतत प्रयत्न करीत असतो. उपकरणे, जी त्यांच्या संपूर्ण पुनर्वसनासाठी आवश्यक आहेत त्याद्वारे त्यांचे सक्षमीकरण करणे हे या योजनेचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे. 2011 च्या जनगणनेनुसार देशात 2.68 कोटी दिव्यांग व्यक्ती आहेत

दिव्यांग व्यक्तींना स्वत: ची क्षमता प्राप्त करण्यासाठी एड्स/उपकरणे आवश्यक आहेत जेणेकरून ते आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून स्वतंत्र जीवन जगू शकतील.

एडीप कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट:

दिव्यांग व्यक्तीला ला प्रोत्साहन देण्यासाठी तसेच अपंगत्वाचे परिणाम आणि त्यांची शैक्षणिक आणि आर्थिक क्षमता वाढवणे करीता शास्त्रोक्त पद्धतीने उत्पादित टिकाऊ तसेच आधुनिक सहाय्य आणि सहाय्यक उपकरणे प्रदान करणे हा या योजनेचा उद्देश आहे.

Scanned with CamScanner

व्याख्या:
विविध प्रकारच्या अपंगत्वाच्या व्याख्या "द राइट्स ऑफ दिव्यांग व्यक्ती (RPwD) अधिकार अधिनियमन कायदा, 2016" आणि "नॅशनल ट्रस्ट कायदा, 1999." नुसार दिव्यांग व्यक्तीला सक्षम करणेच्या दृष्टीने सहाय्य केले जाईल.

लाभार्थ्यांची पात्रता:

I. कोणत्याही वयोगटातील भारतीय नागरिक.
II. 40% अपंगत्व प्रमाणपत्र (बेंचमार्क अपंगत्व) धारण केलेले दिव्यांग
III. सर्व स्त्रोत मिळून मासिक उत्पन्न रु.30,000/- पेक्षा जास्त नसावे.
IV. अवलंबितांच्या बाबतीत, पालक/पालकांचे उत्पन्न हे रु.30,000/- दरमहा पेक्षा जास्त नसावे.
V. कोणत्याही स्त्रोताकडून यासाठी मागील 3 वर्षात मदत न मिळाल्यास तसेच 12 वर्षांखालील मुलांसाठी, सहाय्याची किमान वेळ एक वर्ष आहे.
VI. राष्ट्रीय/राज्य अपंग विकास महामंडळे.
VII. स्थानिक स्वराज्य संस्था - जिल्हा परिषद, नगरपालिका, जिल्हा स्वायत्त
VIII. विकास परिषदा आणि पंचायती इ.
IX. राज्य/ केंद्रशासित प्रदेश/ केंद्र सरकार यांनी शिफारस केल्यानुसार, स्वतंत्र संस्था म्हणून नोंदणीकृत रुग्णालये.
X. नेहरू युवा केंद्रे.
XI. सामाजिक न्याय मंत्रालय अंतर्गत दिव्यांग्जन विभागाद्वारे योग्य समजलेली अपंग व्यक्तींचे सक्षमीकरण करणारी कोणतीही संस्था पात्र असेल.

एडीप योजनेचे लाभार्थी करीता आवश्यक कागदपत्रे

I. महसूल एजन्सींकडून उत्पन्न प्रमाणपत्र / बीपीएल कार्ड / मनरेगा कार्ड / अपंगत्व पेन्शन कार्ड / इत्यादी. RPwD कायद्याच्या तरतुदीनुसार, विहित वैद्यकीय प्राधिकरणाद्वारेअपंगत्व प्रमाणपत्र जारी केलेले असावे.ADIP योजने अंतर्गत लाभ घेण्यासाठी संयुक्त अपंगत्व प्रमाणपत्र जारी करण्याची जबाबदारी (अ)मुख्याध्यापक किंवा शाळेचे मुख्याध्यापक (ब) शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे शासकीय डॉक्टर (PHC) किंवा सामुदायिक आरोग्य केंद्रे (CHCs) (क) स्थानिक SSA प्राधिकरण आणि (ड) ALIMCO चे प्रतिनिधी.
II. 40% पेक्षा कमी अपंगत्व असल्यास, CWSN सहाय्य जारी केले जाऊ शकते
III. 6 वर्षापर्यंतच्या मुलांसाठी वैद्यकीय प्राधिकरण किंवा सक्षम अधिकृत व्यक्तीने जारी केलेले तात्पुरते अपंगत्व प्रमाणपत्र
IV. ६ वर्षे किंवा त्याखालील लहान मुलांसाठी TLM कीटच्या वितरणासाठी सक्षम वैद्यकीय

Scanned with CamScanner

अधिकाऱ्याने दिलेले विलंब प्रमाणपत्र. लहान मुलांसाठीत्याखालील TLM किटच्या वितरणासाठी 6 वर्षांपर्यंतचा विचार केला जाऊ शकतो ADIP योजनेत नमूद केल्यानुसार बौद्धिक आणि विकासात्मक अपंग असलेल्या व्यक्तींसाठी ADIP योजनामंत्रालयाने मंजूर केल्याप्रमाणे किमान 40% अपंगत्वाची अट असून त्यात कोणतेही सौम्यता अथवा शिथिलता नाही.

प्राथमिक प्रशिक्षण :

प्राथमिक प्रशिक्षण हा तीन महिन्यांचा अभ्यासक्रम आहे जो उमेदवारांना मूलभूत काळजी सहयोगी कौशल्यांमध्ये प्रशिक्षित करण्यासाठी अपेक्षित आहे. प्राथमिक अनिवार्य मॉड्यूल्समध्ये ऑटिझम, सेरेब्रल पाल्सी, मतिमंदता, एकाधिक अपंगत्व, कौटुंबिक गरजा, आरोग्य, पोषण, दैनंदिन जीवनातील क्रियाकलापांमध्ये मूलभूत व्यवस्थापन, सहाय्यक उपकरणे आणि अडथळा मुक्त वातावरण, अभिमुखता आणि गतिशीलता संवेदी मोटर उत्तेजना यासारख्या क्षेत्रांसाठी अभिमुखता समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. यामध्ये प्रथमोपचार सेवा देण्याच्या प्रशिक्षणाचाही समावेश असेल.

कालावधी :

अभ्यासक्रम मॉड्यूल भारतीय पुनर्वसन परिषद (RCI) द्वारे डिझाइन केले गेले आहे आणि सहयोगी योजनेसह नॅशनल ट्रस्टच्या वेबसाइटवर उपलब्ध आहे. संबंधित केअर असोसिएट इंटर्नकडून इंटर्नशिप दरम्यान मिळालेले पैसे केवळ त्या केअर असोसिएट इंटर्नचे असतील.

उमेदवार तपशील :

जे उमेदवार किमान 8 वी पास किंवा समतुल्य आहेत ते या कोर्ससाठी अर्ज करण्यास पात्र आहेत. पालक किंवा पालक देखील या कोर्ससाठी अर्ज करू शकतात परंतु त्यांचा कोर्स सिद्धांत कालावधी संपल्यानंतर पूर्ण मानला जाईल. इंटर्नशिप हे पालक किंवा पालकांसाठी पर्यायी आहे जे सिद्धांत कालावधी पूर्ण करतात.

प्रगत प्रशिक्षण :

उमेदवारांना प्रगत काळजी सहयोगी कौशल्यांमध्ये प्रशिक्षण देण्यासाठी हा सहा महिन्यांचा अभ्यासक्रम आहे. प्रगत केअरगिव्हिंग कोर्समध्ये भाषा आणि संप्रेषण (संकेत भाषेसह), सामाजिक संवाद, सामाजिक-भावनिक व्यवस्थापन, शिकणे आणि समजणे, वर्तन व्यवस्थापन, लैंगिकता व्यवस्थापित करणे, प्रौढांसोबत काम करणे आणि नियमित सैद्धांतिक इनपुटसह प्रगत वैद्यकीय सेवा व्यवस्थापित करणे यासारखे मॉड्यूल समाविष्ट केले जातील.

कालावधी :

अभ्यासक्रमाचे मॉड्यूल रिहॅबिलिटेशन कौन्सिल ऑफ इंडिया (RCI) द्वारे डिझाइन केले आहे आणि सहयोगी योजनेसह नॅशनल ट्रस्टच्या वेबसाइटवर उपलब्ध आहे. संबंधित केअर असोसिएट इंटर्नकडून इंटर्नशिप दरम्यान मिळालेले पैसे केवळ त्या केअर असोसिएट इंटर्नचे असतील.

Scanned with CamScanner

उमेदवार तपशील :

जे उमेदवार किमान इयत्ता 10 उत्तीर्ण आहेत किंवा इयत्ता 8 वी उत्तीर्ण आहेत (प्राथमिक काळजी सहयोगी प्रशिक्षण यशस्वीरित्या पूर्ण झाले आहेत) ते या अभ्यासक्रमासाठी पात्र आहेत. पूर्वीच्या सहयोगी योजना आणि/किंवा मूलभूत RCI प्रशिक्षणांतर्गत प्रशिक्षण यशस्वीपणे पूर्ण केलेले केअर असोसिएट देखील प्रगत अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करण्यास पात्र असतील. दिव्यांग व्यक्तींचे पालक किंवा पालक देखील या कोर्ससाठी अर्ज करू शकतात परंतु त्यांचा कोर्स सिद्धांत कालावधी संपल्यानंतर पूर्ण झाला असे मानले जाईल आणि इंटर्नशिप करणे बंधनकारक असणार नाही.

प्रेरणा

1. प्रेरणा ही दिव्यांग व्यक्ती द्वारे उत्पादित उत्पादने आणि सेवांच्या विक्रीसाठी व्यवहार्य आणि व्यापक चॅनेल तयार करण्याच्या उद्देशाने विपणन सहाय्य योजना आहे.
2. या योजनेचे उद्दिष्ट दिव्यांग व्यक्ती द्वारे बनवलेल्या उत्पादनांची विक्री करण्यासाठी प्रदर्शन, मेळे, इत्यादी कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी निधी उपलब्ध करून देणे हा आहे.
3. ही योजना उत्पादनांच्या विक्रीच्या उलाढालीवर आधारित नोंदणीकृत संस्थेला प्रोत्साहन देखील प्रदान करते.
4. नॅशनल ट्रस्ट दिव्यांग व्यक्ती द्वारे तयार केलेली उत्पादने आणि सेवांच्या विपणन आणि विक्रीसाठी राष्ट्रीय, प्रादेशिक, राज्य आणि जिल्हा स्तरावरील कार्यक्रम जसे की मेळे, प्रदर्शन, मेळे इत्यादींमध्ये नोंदणी कृत संस्थेला सहभागासाठी निधी देईल.
5. या कार्य केंद्रांचे किमान 51% कर्मचारी राष्ट्रीय न्यास कायद्यांतर्गत दिव्यांग व्यक्ती असले पाहिजेत.

योजनेविषयी माहिती :

या योजनेचे उद्दिष्ट पीडब्ल्यूडींनी बनवलेल्या उत्पादनांची विक्री करण्यासाठी प्रदर्शन, मेळे, इत्यादी कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी निधी प्रदान करणे आहे. दिव्यांग व्यक्ती द्वारे केलेल्या उत्पादनांच्या विक्रीच्या उलाढालीवर आधारित नोंदणीकृत संस्थेला ही योजना प्रोत्साहन देते.

कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहन:

नॅशनल ट्रस्ट राष्ट्रीय, प्रादेशिक, राज्य आणि जिल्हा स्तरावरील कार्यक्रम जसे की मेळावे, प्रदर्शनि, मेळावे इत्यादींमध्ये नोंदणीकृत संस्थे ला सहभागासाठी निधी देईल आणि दिव्यांग व्यक्ती तयार केलेल्या उत्पादनांची विक्री आणि विक्री करण्यासाठी. तथापि, या कार्य केंद्रांचे किमान 51% कर्मचारी राष्ट्रीय न्यास कायद्यांतर्गत समाविष्ट असलेले दिव्यांग असलेले दिव्यांग व्यक्ती असले पाहिजेत.

या प्रक्रियेत नंतर नमूद केलेल्या प्रक्रियेनुसार नोंदणीकृत संस्थेज्या कार्यक्रमात सहभागी होऊ इच्छित असेल त्या प्रत्येक कार्यक्रमासाठी प्रस्ताव सादर करेल. या योजनेत नॅशनल ट्रस्टला वाटप करण्यात आलेल्या कोणत्याही कायमस्वरूपी स्टॉलचा समावेश असणार नाही.नॅशनल ट्रस्टने कोणत्याही कार्यक्रमात माहितीपत्रके तयार केली आणि वितरीत केली असतील तर नोंदणीकृत संस्थेला

Scanned with CamScanner

(वर्षात रुपये 10,000 पर्यंत) निधी देखील देईल.

विक्री उलाढालीवर प्रोत्साहन :

नॅशनल ट्रस्ट दिव्यांग व्यक्तींनी तयार केलेल्या उत्पादनांच्या आणि सेवांच्या विक्रीवर नोंदणीकृत संस्थे ला प्रोत्साहन देईल ज्यांच्या पडताळणीनंतर खालीलपैकी कोणत्याही एका म्हणजे जिल्हाधिकारी किंवा जिल्हा दंडाधिकारी किंवा स्थानिक स्तर समिती किंवा समाज कल्याण अधिकारी यांचे कडे विस्तृत माहिती उपलब्द असेल.

नोंदणीकृत संस्थेला हे सुनिश्चित करावे लागेल की प्रोत्साहनाचा मोठा भाग दिव्यांग व्यक्तीला वितरित केला जावा किंवा दिव्यांग व्यक्तीची कौशल्ये सुधारण्यासाठी आणि त्यांची उत्पादकता सुधारण्यासाठी उपाययोजना करणे इत्यादीसाठी वापरला जावा. कृपया लक्षात ठेवा की नॅशनल ट्रस्ट तपशील किंवा पुरावे विचारणार नाही.

योजनेच्या नाव नोंदणीची वैधता :

योजनेतील नावनोंदणी केवळ संबंधित आर्थिक वर्षासाठी वैध असेल. चालू आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर, योजनेचा लाभ घेण्यासाठी नोंदणीकृत संस्थेने प्रेरणा योजनेत पुन्हा नावनोंदणी करावी.उदाहरणार्थ, जर नोंदणीकृत संस्थेने प्रेरणासाठी सप्टेंबर 2016 मध्ये नोंदणी केली, तर नाव नोंदणी 31 मार्च 2017 पर्यंत वैध असेल आणि जर प्रेरणासाठी एप्रिल मध्ये 2016 नोंदणी केली असेल, तर नोंदणी 31 मार्च 2017 पर्यंत वैध असेल.

संभव

1. देशातील प्रत्येक शहरात अतिरिक्त संसाधन केंद्र स्थापित करण्यासाठी प्रोत्साहन .
2. उपकरणांचे प्रदर्शन आणि प्रात्यक्षिक करण्याच्या तरतुदीसह विकसित केलेल्या एड्स, सॉफ्टवेअर आणि इतर प्रकारची सहाय्यक उपकरणे एकत्र करण्याकरिता मदत
3. नॅशनल ट्रस्टच्या वेबसाइटवर, समभाव केंद्रात उपस्थित असलेल्या सहाय्यक आणि सहाय्यक उपकरणांशी संबंधित माहिती राखणे.
4. साधने, उपकरणे, एड्स, सॉफ्टवेअर इ. माहिती आणि सुलभ प्रवेश प्रदान करणे.
5. संबंधित भागधारकांना उपकरणांचे प्रदर्शन आणि प्रात्यक्षिकासाठी सह्यय करणे.

योजनेचे वर्णन:

या योजनेचे उद्दिष्ट भारतातील प्रत्येक शहरात 5 दशलक्ष (2011 च्या जनगणनेनुसार) पेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या प्रत्येक शहरात एक समभाव केंद्र उभारण्याचे आहे. नोंदणीकृत संस्थेने खाली नमूद केल्याप्रमाणे प्रत्येक समभाव केंद्रात किमान सुविधा पुरवल्या पाहिजेत:

I. संभाव संसाधन केंद्र :

या केंद्रांचा उद्देश नॅशनल ट्रस्टच्या अपंगांच्या सुधारणेसाठी आणि सक्षमीकरणासाठी साधने,

Scanned with CamScanner

उपकरणे, सहाय्यक, सॉफ्टवेअर इ. माहिती आणि सुलभ प्रवेश प्रदान करणे आहे. संबंधित भागधारकांना उपकरणांचे प्रदर्शन आणि प्रात्यक्षिक करण्याचीही तरतूद असेल. केंद्राने शयनकक्ष, स्वयंपाकघर, स्नानगृह उभारावे जे अपंगांसाठी अनुकूल असेल आणि सहाय्यक उपकरणे वापरतील जी उपयुक्त असतील आणि लोकांचे जीवनमान सुधारतील.

नॅशनल ट्रस्टच्या संकेतस्थळावर संभावासाठी एक पृष्ठ देखील विकसित केले जाईल जे सहाय्यक आणि सहाय्यक उपकरणांबद्दल माहिती दर्शवेल आणि प्रदान करेल. या केंद्रांवर संशोधनाला प्रोत्साहन दिले जाईल. उदाहरणार्थ, दिव्यांग व्यक्तींसाठी सहाय्यक उपकरणांचा वापर आणि उपयोगिता संबंधित संशोधन, नवीन सहाय्यक उपकरणांच्या विकासाशी संबंधित संशोधन इ.

II. एड्स आणि सहाय्यक उपकरणे :

प्रत्येक संभाव केंद्रे राष्ट्रीय न्यास कायद्यांतर्गत दिव्यांग व्यक्तीसाठी सहाय्यक आणि सहाय्यक उपकरणे दाखवतील. किमतीसह मदत आणि सहाय्यक उपकरणांची संदर्भ सूची केंद्रात प्रदर्शित केली जाईल. सहाय्यक उपकरणांच्या यादीमध्ये लर्निंग किट, गतिशीलता आणि संप्रेषणाशी संबंधित सहाय्यकांचा देखील समावेश असावा.

बढते कदम :

बढते कदम यांचे उद्दिष्ट सामुदायिक जागरूकता, संवेदना, सामाजिक एकात्मता आणि दिव्यांग व्यक्तींच्या मुख्य प्रवाहात आणणे हे आहे. त्याची खाली नमूद केलेली उद्दिष्टे आहेत:

- नॅशनल ट्रस्ट कायद्यांतर्गत अंतर्भूत असलेल्या दिव्यांग व्यक्ती बद्दल लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे आणि समाजात त्यांचा समावेश, सामाजिक एकात्मता आणि जीवनाच्या सर्व पैलूंमध्ये दिव्यांग व्यक्तींचा सहभाग यासाठी प्रोत्साहित करने .
- नॅशनल ट्रस्ट कायदा, 1999 अंतर्गत दिव्यांगांसाठी प्रतिबंधात्मक धोरणांबद्दल माहिती प्रसारित करने
- समुदाय भागधारकांना संवेदनशील करणे.
- नोंदणीकृत संस्था दिव्यांग व्यक्तीआणि त्यांच्या कुटुंबांसाठी नॅशनल ट्रस्ट योजनांचा प्रचार आणि लाभ वाढविणे .
- दुर्गम भागात आणि नॅशनल ट्रस्टचे प्रतिनिधित्व कमी असलेल्या भागात प्रतिनिधित्व वाढविणे
- दिव्यांगत्व, दिव्यांगत्व अपंगत्व शिष्टाचार इत्यादींबद्दलच्या मिथक आणि गैरसमजांबद्दल जागरूकता पसरविणे .

योजनेचे वर्णन :

ही योजना नॅशनल ट्रस्टच्या नोंदणीकृत संस्थांना नॅशनल ट्रस्टच्या दिव्यांग व्यक्तीची जागरूकता वाढविण्यावर भर देणारे उपक्रम राबविण्यासाठी मदत करने .

Scanned with CamScanner

I. लक्ष्यित प्रेक्षक योजनेचे लक्ष्य प्रेक्षक आहेत :

- सार्वजनिक आणि समाज
- इकोसिस्टम
- सरकारी अधिकारी (पंचायत सदस्य, सरपंच, आमदार, खासदार अशा लोकप्रतिनिधींसह)
- वैद्यकीय तज्ञ
- व्यावसायिक कायदे तज्ञ
- बँका/वित्तीय संस्था
- शैक्षणिक संस्था, विद्यार्थी, शिक्षक इ.
- दिव्यांग व्यक्तीचे कुटुंब/पालक
- एनजीओ आणि त्या भागातील लोक जेथे नॅशनल ट्रस्टचे प्रतिनिधित्व केले जात नाही

II. जनजागृती आणि इतर उपक्रम :

नॅशनल ट्रस्ट नॅशनल ट्रस्ट कायद्यांतर्गत समाविष्ट असलेल्या चार अपंगांच्या संदर्भात नोंदणीकृत संस्था द्वारे घेतलेल्या जागरूकता आणि इतर उपक्रमांना निधी पुरवेल.

नोंदणी कृत संस्थे द्वारे राबविल्या जाणाऱ्या उपक्रमांची तपशीलवार यादी खाली नमूद केली आहे. बढते कदम यांची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी खालील तक्त्यामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे नोंदणी कृत संस्थेला जागरूकता उपक्रम राबविण्यासाठी प्रोत्साहित केले जाते. ही फक्त मोहिमांची सूचक यादी आहे जी नोंदणीकृत संस्थेद्वारे चालवली जाऊ शकते आणि जागरूकता पसरवण्यासाठी नाविन्यपूर्ण मार्ग शोधू शकतात.

III. योजनेच्या नाव नोंदणीची वैधता :

योजनेतील नाव नोंदणी केवळ चालू आर्थिक वर्षासाठी वैध असेल. चालू आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर, योजनेचा लाभ घेण्यासाठी नोंदणी कृत संथेने बढते कदम योजनेत पुन्हा नाव नोंदणी करावी. उदाहरणार्थ, जर नोंदणीकृत संथेने सप्टेंबर 2016 मध्ये बढते कदम साठी नोंदणी केली, तर नाव नोंदणी 31 मार्च 2017 पर्यंत वैध असेल आणि जर बढते कदम साठी एप्रिल 2016 मध्ये नोंदणी केली असेल, तर नोंदणी 31 मार्च 2017 पर्यंत वैध असेल.

IV. समर्थीत कार्यक्रमांची संख्या :

नॅशनल ट्रस्ट दरवर्षी प्रत्येक नोंदणी कृत संस्थे साठी जास्तीत जास्त 4 कार्यक्रम प्रायोजित करेल. प्रत्येक नोंदणी कृत संस्थेने एका वर्षात किमान 1 कार्यक्रम (एकतर समुदाय, शैक्षणिक संस्था किंवा वैद्यकीय संस्थांसाठी) आयोजित केला पाहिजे. बढते कदम योजनेत नॅशनल ट्रस्टच्या सर्व सहयोगी संस्था चा सहभाग अपेक्षित आहे.

Scanned with CamScanner

V. इव्हेंटमधून अभिप्राय :

इव्हेंटची परिणामकारकता तपासण्यासाठी आणि भविष्यातील कार्यक्रमांसाठी इव्हेंटमध्ये सुधारणा करण्यासाठी कार्यक्रमांना उपस्थित असलेल्या लोकांकडून योग्यरित्या विकसित केलेल्या फॉरमॅटद्वारे नोंदणी कृत संस्थेकडून देखील अभिप्राय गोळा करेल. कार्यक्रमांवरील अभिप्राय नॅशनल ट्रस्टला देखील सामायिक केले जातील. दिव्यांगाच्या चार श्रेणी, राष्ट्रीय न्यासाच्या योजना, दिव्यांग व्यक्तीचे हक्क, दिव्यांगत्वाबद्दलचे गैरसमज इत्यादीबद्दल त्यांचे ज्ञान जाणून घेण्यासाठी मोहिमेदरम्यान (ज्ञान वृत्ती आणि सराव) अभ्यास देखील करू शकतील

दिशा

1. लवकर हस्तक्षेप आणि शालेय पूर्वतयारी योजना.
2. 0-10 वर्षे वयोगटातील मुले पात्र आहेत.
3. उपचारांची तरतूद, प्रशिक्षण आणि कुटुंबातील सदस्यांना आधार देणे.
4. दिव्यांग व्यक्तीला दिवसातून किमान 4 तास डे-केअर सुविधा.
5. बॅच आकार 20 दिव्यांग व्यक्ती.
6. नोंदणीकृत संस्थेने कमी उत्पन्न गट(BPL सह) आणि त्यावरील दिव्यांगासाठी 1:1 गुणोत्तर राखले पाहिजे.

योजनेची संकल्पना

या योजनेचे उद्दिष्ट 0-10 वयोगटातील दिव्यांग व्यक्तींसाठी लवकरात लवकर हस्तक्षेप करण्यासाठी राष्ट्रीय न्यास कायद्यांतर्गत उपचार, प्रशिक्षण आणि कुटुंबातील सदस्यांना आधार प्रदान करणे हे आहे. नोंदणीकृत संस्थेने त्यांच्या दिशा केंद्रात खालील किमान सुविधा पुरवाव्यात:

राष्ट्रीय दिव्यांग वित्त आणि विकास महामंडळ

राष्ट्रीय दिव्यांग वित्त आणि विकास महामंडळ (NHFDC) ही भारत सरकारच्या पूर्ण मालकीची कंपनी आहे. एनएचएफडीसी राज्य सरकारने नामनिर्देशित केलेल्या राज्य चॅनेलाइझिंग एजन्सीज (एससीए) द्वारे उत्पन्न निर्मितीमध्ये प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे योगदान देणारी कोणतीही क्रियाकलाप सुरू करण्यासाठी किंवा दिव्यांग व्यक्तींना (पीडब्ल्यूडी) त्यांच्या सक्षमीकरणाच्या एकूण प्रक्रियेत मदत करण्यासाठी आर्थिक सहाय्य प्रदान करण्यासाठी सर्वोच्च संस्था म्हणून कार्य करते.

दिव्यांगजन स्वावलंबन योजना

NHFDC दिव्यांग व्यक्तींना उत्पन्नाच्या निर्मितीमध्ये प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे योगदान देणारी कोणतीही क्रियाकलाप सुरू करण्यासाठी किंवा पश्चिम बंगालसह देशभरात अंमलबजावणी करणाऱ्या एजन्सींद्वारे PwD ला त्यांच्या सक्षमीकरणाच्या एकूण प्रक्रियेत मदत करण्यासाठी कर्जाच्या दृष्टीने आर्थिक सहाय्य प्रदान करते. एनएचएफडीसी दिव्यांग व्यक्तींना स्वयंरोजगारासाठी 5-9% व्याज दराने

Scanned with CamScanner

जास्तीत जास्त 50 लाखांपर्यंत कर्ज प्रदान करते. (50,000/- पर्यंतच्या स्वयंरोजगार कर्जामध्ये OH व्यतिरिक्त दिव्यांग महिला/दिव्यांग व्यक्तींना व्याजात 1% सूट दिली जाईल). 40% किंवा त्याहून अधिक अपंगत्व असलेला आणि 18 वर्षांपेक्षा जास्त वय असलेला कोणताही भारतीय नागरिक स्वयंरोजगारासाठी NHFDC योजनेअंतर्गत कर्जासाठी अर्ज करू शकतो. (मानसिक मंदता असलेल्या व्यक्तींच्या बाबतीत, वय नेहमीच्या 18 वर्षांच्या ऐवजी 14 वर्षे शिथिल केले जाते). शैक्षणिक कर्जासाठी वयाचा निकष लागणार नाही.

विशेष मायक्रोफायनान्स योजना (VMY)

या योजनेंतर्गत NHFDC लक्ष्य गट आणि उपक्रमांना वाजवी व्याजदरावर त्वरित आणि गरजेवर आधारित वित्तपुरवठा करते NBFC - MFI, Section-8-MFI, आणि NGO-MFI, SHG फेडरेशन, राज्य सरकारी मिशन आणि इतर राज्यस्तरीय संस्थांद्वारे पाठपुरावा करण्यासाठी. लहान/सूक्ष्म व्यवसाय आणि विकास क्रियाकलाप. प्रकल्पाची युनिट किंमत रु.60,000/- पेक्षा जास्त नसावी. परतफेडीचा कालावधी कर्ज वाटपाच्या तारखेपासून 3 वर्षांपर्यंत आहे.

NHFDC स्वावलंबन केंद्र (NSK)

NHFDC ने NHFDC स्वावलंबन केंद्र (NSK) ही संकल्पना प्रायोगिक स्तरावर कर्जाच्या गरजा, कौशल्याच्या गरजा, खात्रीशीर व्यवसाय जोडणीच्या गरजा इत्यादींचे एकत्रीकरण करून आणली आहे आणि एक भव्य योजनेत रूपांतरित करण्याची इच्छा आहे, सुरुवातीला देशातील प्रत्येक जिल्ह्याचा समावेश आहे. प्रति जिल्हा एक NSK दर. प्रत्येक NSK ची स्थापना सुमारे रु.च्या भांडवली खर्चावर केली जाते. NHFDC कडून 100% वित्तपुरवठा करून PwD उद्योजकांद्वारे 12 लाख. PwDsना त्यांच्या परिसरात आणि आसपासच्या स्वयंरोजगाराच्या संधींसाठी प्रशिक्षित करण्यासाठी स्थानिक पातळीवर संबंधित आणि व्यवहार्य व्यवसायांमध्ये कौशल्य मिळवून या NSKs चा वापर मिनी उष्मायन केंद्रे म्हणून केला जाईल.

NHFDC योजनांबद्दल अधिक तपशीलांसाठी वेबसाइट www.nhfdc.nic.in वर लॉग इन करू शकतात.

दीनदयाल दिव्यांग पुनर्वसन योजना (DDRS)

दीनदयाल दिव्यांग पुनर्वसन योजना ज्या अंतर्गत, केंद्र सरकार दिव्यांग व्यक्तींच्या पुनर्वसनाशी संबंधित प्रकल्पांसाठी अशासकीय संस्थांना (एनजीओ) अनुदान देत आहे ज्याचा उद्देश त्यांना त्यांच्या इष्टतम, शारीरिक स्थितीपर्यंत पोहोचण्यास आणि त्यांची देखभाल करण्यास सक्षम बनवण्याच्या उद्देशाने आहे. संवेदी, बौद्धिक, भौतिक-सामाजिक कार्यात्मक स्तर. योजनेचे तपशील डीईपीडब्ल्यूडी www.disabilityaffairs.gov.in तसेच ई-अनुदान पोर्टलवर उपलब्ध आहेत. www.grant-msje.gov.in.

Scanned with CamScanner

योजनेची उद्दिष्टे :

समान संधी, समानता, सामाजिक न्याय आणि दिव्यांग व्यक्तींचे सक्षमीकरण सुनिश्चित करण्यासाठी सक्षम वातावरण निर्माण करणे.सुधारित अपंगत्व कायदा, 2016 (RPWD कायदा, 2016) ची प्रभावी अंमलबजावणी सुनिश्चित करण्यासाठी ऐच्छिक कृतीला प्रोत्साहन देणे.

खालील घटक विविध मॉडेल प्रकल्पांतर्गत योजनेअंतर्गत मदतीसाठी स्वीकारले जातात:

I. आवर्ती खर्च

- लाभार्थी/वसतिगृहाच्या देखभालीसाठी स्टायपेंड
- लाभार्थ्यांसाठी वाहतूक
- स्वयंसेवी संस्थेने प्रकल्पासाठी तैनात केलेल्या कर्मचाऱ्यांचे मानधन
- व्यावसायिक प्रशिक्षणासाठी कच्च्या मालाची किंमत.
- कार्यालयीन खर्च, वीज आणि पाण्याचे शुल्क इत्यादी पूर्ण करण्यासाठी आकस्मिकता.

II. गैर-आवर्ती खर्च जसे की फर्निचर, उपकरणे, पुस्तके इ.

DDRS अंतर्गत 9 मॉडेल प्रकल्प खालीलप्रमाणे आहेत: -

प्री-स्कूल, लवकर हस्तक्षेप आणि प्रशिक्षण यासाठी खास शाळा:-

(i) बौद्धिक दिव्यांग मुले

(ii) श्रवण आणि उच्चार अक्षमता असलेली मुले

(iii) दृष्टी व्यंग असलेली मुले

सेरेब्रल पाल्सी मुलांसाठी प्रकल्प

- कुष्ठरोग बरे झालेल्या व्यक्तींच्या पुनर्वसनासाठी प्रकल्प
- मानसिक आजार असलेल्या उपचार केलेल्या आणि नियंत्रित लोकांच्या सायको-सामाजिक पुनर्वसनासाठी अर्धा मार्ग
- गृह आधारित पुनर्वसन कार्यक्रम/गृह व्यवस्थापन कार्यक्रम
- समुदाय आधारित पुनर्वसन प्रकल्प
- कमी दृष्टी केंद्रांसाठी प्रकल्प
- मानव संसाधन विकास प्रकल्प

खालील संस्था या योजनेअंतर्गत मदतीसाठी अर्ज करण्यास पात्र असतील:

I. सोसायटी नोंदणी कायदा, 1860 किंवा राज्य/केंद्रशासित प्रदेशाच्या कोणत्याही संबंधित कायद्यानुसार नोंदणीकृत संस्था; किंवा,

II. सध्याच्या काळासाठी कायद्यानुसार नोंदणीकृत सार्वजनिक ट्रस्ट; किंवा,

III. कंपनी कायदा, 1958 च्या कलम 25 अंतर्गत परवानाकृत धर्मादाय कंपनी,

पुढे, या योजनेंतर्गत अनुदानासाठी अर्ज करताना नोंदणी किमान 2 वर्षांसाठी लागू असावी.

Scanned with CamScanner

वरील परिच्छेद (i) ते (iii) मध्ये निर्दिष्ट केलेली संस्था/संस्थेमध्ये खालील वैशिष्ट्ये असावीत:

I. संस्थेचे अधिकार, कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या स्पष्टपणे परिभाषित आणि लिखित स्वरुपात नमूद केलेली एक योग्यरित्या गठित व्यवस्थापकीय संस्था असावी.

II. संस्थेकडे कार्यक्रम हाती घेण्यासाठी संसाधने, सुविधा आणि अनुभव असावा.

III. संस्था ही कोणत्याही व्यक्तीच्या किंवा व्यक्तींच्या शरीराच्या फायद्यासाठी चालवले जाऊ नये.

IV. लिंग, धर्म, जात किंवा पंथ या आधारावर कोणत्याही व्यक्ती किंवा व्यक्तींच्या गटाशी भेदभाव करू नये.

V. संस्था ही साधारणपणे दोन वर्षांच्या कालावधीसाठी अस्तित्वात असावे.

VI. संस्थेची आर्थिक स्थिती चांगली असावी.

दीनदयाल दिव्यांग पुनर्वसन योजना (DDRS) अंतर्गत अनुदान-इन-एड (GIA) मागणाऱ्या एनजीओच्या सर्व अर्जांनी NITI Aayogi.eच्या NGO दर्पण पोर्टलवर स्वतःची नोंदणी केली पाहिजे. प्रथम www.ngodarpan.gov.in आणि युनिक आयडी मिळवण्यासाठी. त्यानंतर, त्यांना मंत्रालयाच्या www.grants-sje.gov.in या ऑनलाइन ई-अनुदान पोर्टलवर ऑनलाइन प्रक्रियेद्वारे अर्ज करावा लागेल.

पदव्युत्तर शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजना

उच्च शैक्षणिक संस्थांमध्ये (जसे की IIT, IIM, NIT) शिकणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी उच्च श्रेणीतील शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजनाया योजनेत 241 अधिसूचित संस्थांमध्ये पदवी / पदव्युत्तर पदवी / पदविका स्तरावर अभ्यास करण्यासाठी दिव्यांग विद्यार्थ्यांचा (SwDs) समावेश आहे. दरवर्षी 300 शिष्यवृत्तीची तरतूद आहे.पालकांच्या उत्पन्नाची वार्षिक मर्यादा 6.0 लाख रुपये आहे.आर्थिक सहाय्यामध्ये देखभाल भत्ता, पुस्तक अनुदान, शिक्षण शुल्क इत्यादींचा समावेश आहे. दिवसाच्या विद्वानांसाठी 1500 रुपये आणि वसतिगृहांसाठी 3000 रुपये मासिक देखभाल भत्ता प्रदान केला जातो. कमाल 2.0 लाख रुपये वार्षिक शिक्षण शुल्क मर्यादा आणि वार्षिक 5000 रुपये पुस्तक अनुदान आणि 2000 रुपये प्रति महिना अपंगत्व भत्ता देखील प्रदान केला जातो.

दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय फेलोशिप :

1. दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी फेलोशिप ही एम.फिल/पीएच.डी.साठी फेलोशिप योजना आहे. विद्यापीठ अनुदान आयोग (UGC) द्वारे मान्यताप्राप्त कोणत्याही विद्यापीठातील अभ्यासक्रम लागू असेल.
2. दरवर्षी 200 फेलोशिप दिल्या जातील.
3. ही योजना 2012-13 पासून लागू आहे. पालकांच्या उत्पन्नाची कमाल मर्यादा नाही.
4. फेलोशिपची रक्कम रु. पासून आहे. 31,000/- JRF ते रु. SRF साठी 35,000/- दरमहा.

Scanned with CamScanner

याव्यतिरिक्त, एस्कॉर्ट/रीडर भत्ता आणि घरभाडे भत्ता (जेथे लागू असेल) च्या तरतुदी आहेत.

5. फेलोशिपचा कालावधी: एम.फिलसाठी 2 वर्षे आणि पीएच.डी.साठी 5 वर्षे.
6. उमेदवारांची निवड UGC द्वारे केली जाते.
7. फेलोशिप रकमेचे वितरण अपंगत्व व्यवहार विभागाद्वारे कॅनरा बँकेमार्फत केले जाते ज्याला या उद्देशासाठी नियुक्त केले आहे. फेलोशिपची रक्कम कॅनरा बँकेद्वारे निवडलेल्या उमेदवारांच्या बँक खात्यांमध्ये थेट पाठविली जाते.

दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय परदेशी शिष्यवृत्ती (NOS)

1. दिव्यांग विद्यार्थ्यांना पदव्युत्तर पदवी आणि पीएच.डी.च्या स्तरावर परदेशात शिक्षण घेण्यासाठी आर्थिक सहाय्य देण्याच्या उद्देशाने दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय परदेशी शिष्यवृत्ती योजना सुरू करण्यात आली आहे.
2. वीस (20) शिष्यवृत्ती दरवर्षी दिली जातील त्यापैकी सहा महिला उमेदवारांसाठी राखीव आहेत.
3. पालकांच्या उत्पन्नाची वार्षिक मर्यादा 6.0 लाख रुपये आहे.
4. शिष्यवृत्तीच्या रकमेत देखभाल भत्ता, आकस्मिक भत्ता, ट्यूशन फी आणि एअर पॅसेजचा खर्च इत्यादींचा समावेश होतो.
5. सदर योजना सन 2014-15 मध्ये सुरू करण्यात आली आहे. वरील व्यतिरिक्त, दरवर्षी दोन दिव्यांग विद्यार्थ्यांना "उतारा अनुदान" आहे.
6. परदेशात पदव्युत्तर अभ्यास, संशोधन किंवा प्रशिक्षणासाठी (सेमिनार, कार्यशाळा, परिषदांना उपस्थित राहणे वगळून), परदेशी सरकार/संस्थेकडून किंवा इतर कोणत्याही योजनेंतर्गत, जेथे उत्तीर्ण होण्याचा खर्च आहे अशा दिव्यांग विद्यार्थ्यांनाच गुणवत्ता शिष्यवृत्ती मिळते.
7. पॅसेज ग्रँटमध्ये एअर इंडियाच्या माध्यमातून इकॉनॉमी क्लासद्वारे परदेशातील इन्स्टिट्यूटला होम-स्टेशन ते ये-जा करण्यासाठीचे विमान भाडे समाविष्ट आहे.

दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी मोफत प्रशिक्षण योजनादिव्यांग विद्यार्थ्यांना प्रवेश परीक्षा आणि स्पर्धात्मक परीक्षांसाठी प्रशिक्षण देण्यासाठी प्रीमियर कोचिंग संस्थांना आर्थिक सहाय्य देण्याची ही योजना आहे.

संपर्क: अधिक माहिती करिता www.disabilityaffairs.gov.in या संकेत स्थळावर भेट द्या.

Scanned with CamScanner

निरामय आरोग्य विमा योजना

नोंदणी केंद्र

स्वमग्नता (ऑटीझंम), मस्तिष्क पक्षाघात(सेरेब्रल पाल्सी), मानसिक दुर्बलता आणि बहुदिव्यांग व्यक्तीकरीता 'द नेशनल ट्रस्ट कायदा 1999" अंतर्गत आरोग्य विमा योजना" या अंतर्गत रु.एक लाख पर्यंत वार्षिक खर्चाची प्रतिपूर्ती केली जाईल.

निरामय विमा योजनेंतर्गत वैद्यकिय खर्चाचा तपशील

निरामय विमा योजना अंतर्गत वैद्यकीय उपचारनिहाय खर्चाचा तपशील

I.	वैद्यकीय उपचाराची मर्यादा (हॉस्पीटलसह)		55000/-
	A. विद्यमान दिव्यांगत्वासह जन्मजात किंवा सुधारात्मक शस्त्रक्रिया	4000/-	
	B. नॉन सर्जिकल/ हॉस्पीटलायजेशन	15000/-	
II.	बाह्यरुग्ण विभाग (OPD) खर्च मर्यादा		19000/-
	A. बाह्य रुग्ण उपचार रक्तचाचणी आणि निदान चाचणी करीता, औषधे	15000/-	
	B. दंतप्रतिबंधक उपचार, दंतचिकित्सा	4000/-	
III.	दिव्यांगत्वाची वाढ टाळण्यासाठी उपचारात्मक हस्तक्षेप, औषधे, शस्त्रक्रिया ई.		20000/-
IV.	पर्यायी औषधे, शस्त्रक्रिया ई.		4000/-
V.	प्रवास खर्च		2000/-
	एकूण		100000/-

निरामय आरोग्य विमा योजनेंतर्गत नोंदणी शुल्क

अ.क्र.	श्रेणी	नोंदणी शुल्क	नूतनीकरण शुल्क	
1.		250/-रु.	फक्त 50/-	नॅशनल ट्रस्टच्या नोंदणीकृत संस्थांद्वारे सर्व प्रकारचे नामांकन वर्षाच्या कोणत्याही वेळी ऑनलाइन पेमेंटद्वारे केले जाते.
2.	ए.पी.एल.	रु. 500/-	रु. 250/-	
3.	दिव्यांग व्यक्तीचे नैसर्गिक पालक नसल्यास	शुल्क लागू नाही	शुल्क लागू नाही	

Scanned with CamScanner

नोंदणी आणि नूतनीकरण साठी आवश्यक कागदपत्रे

- रहिवासी दाखल्या करीता राशन कार्ड, ड्रायव्हिंग लाईसेन्स, आधार कार्ड, मतदार कार्ड (या पैकी कोणतेही एक)
- दिव्यांग प्रमाणपत्र
- UDID कार्ड
- बी.पी.एल कार्ड धारक असल्यास तसे कार्ड मध्ये नमूद असावे.
- लाभार्थ्याचे बँक पासबुक
- जन्म दाखला

दावा (क्लेम) प्रतीपूर्ती प्रक्रिया

उपचाराशी संबंधित मान्यताप्राप्त डॉक्टरांनी पेशंट ला दिलेली सर्व रिपोर्ट्स, रक्त तपासणी रिपोर्ट्स ची बिले डॉक्टर आणि हॉस्पिटल ची बिले, हॉस्पिटलमध्ये दाखल झाल्यास डीस्चार्ज कार्ड तसेच विमा धारकाचे बँक पासबुक इत्यादी ची छायांकित प्रत सादर करावी. किंवा www.thenationaltrust.gov.in या वेब साइटवर ऑनलाईन सादर करू शकतात.दावा तपशील सादर करताना लाभार्थ्याचा मोबाईल क्रमांकाचा उल्लेख करावा जेणेकरून SMS द्वारे क्लेम आयडी आणि दावा प्रतिपूर्ती संबंधित माहिती प्राप्त होऊ शकेल.

महत्त्वाचे : उपचाराशी संबंधित स्वीकृत झालेली सर्व बिले विमा धारक लाभार्थ्याच्या थेट बँक खात्यात जमा होईल. म्हणून विमा धारक लाभार्थी चे कुठल्याही राष्ट्रीयकृत बँकेत खाते असणे आवश्यक आहे.

Scanned with CamScanner

नागपूर महानगर पालिका

समाज विकास विभाग अंतर्गत

दिव्यांग व्यक्तींच्या सक्षमीकरणासाठी विविध कल्याणकारी योजना

१. कर्णबधीर दिव्यांग व्यक्तींना (शस्त्रक्रिये करिता अर्थसहाय्य योजना.)

२. दिव्यांगाना वैयक्तिक स्वयंरोजगाराकरिता,दिव्यांग बचत गटांना स्वयंरोजगाराकरिता अर्थसहाय्य योजना

३. मतीमंद घटकातील दिव्यांगाना निर्वाह भत्ता योजना

४. दिव्यांगांसाठी शिष्यवृत्ती व व्यवसाय प्रशिक्षणासाठी अर्थ सहाय्य योजना

५. दिव्यांगाना सहाय्यभूत साधने व तंत्रज्ञान याकरिता अर्थसहाय्य

६. प्रधानमंत्री आवास योजना अंतर्गत नासुप्र, म्हाडा, मनपा तर्फे बांधण्यात आलेल्या व बांधण्यात येत असलेल्या मनपा हद्दीतील बांधकामाकरिता सोडत पद्धतीने निवड झालेल्या लाभार्थ्यांना नागपूर महानगर पालिकेकडून रु. ५०,०००/- आर्थिक सहाय्य (सहाय्य योजना)

७. राज्यस्तरीय, राष्ट्रस्तरीय व आंतरराष्ट्रीय क्रीडा स्पर्धा मध्ये भाग घेणा-या दिव्यांग खेळाडूंना आर्थिक सहाय्य योजना

८. अंत्योदय योजना अंतर्गत दिव्यांग बांधवाना स्वयंरोजगार मिळावा या उउदेश्याने ई-रिक्षा वाटप योजना

९. नागपूर शहरातील दिव्यांगाना मोटराईज्ड ट्रायसायकल वाटप करणे

आवश्यक कागदपत्रे

आधारकार्ड, दिव्यांगत्व प्रमाणपत्र (४० टक्केच्या वर) दारिद्र रेषेखालील बी.पी.एल.प्रमाणपत्र, वास्तव्याचा पुरावा, उदा. रेशन कार्ड/मतदान कार्ड/ड्रायव्हिंग लायसन्स, रहिवासी दाखला, अर्जदाराची घर टक्सची पावती (चालु वर्षात कर भरलेली) बँक पासबुक, योजनानिहाय कागदपत्रे आवश्यक असेल. (उपरोक्त कागदपत्रे PDF स्वरूपात सलग्न करणे बंधनकारक राहील.)

नोंदणी करण्याची प्रक्रिया

- www.nmcnagpur.gov.in या नागपूर महानगरपालिकेच्या संकेत स्थळाला भेट द्यावी.
- त्यानंतर समाज कल्याण विभागामार्फत दिव्यांग योजनेची नोंदणी ला लाल रंगात पॉप अप होत असलेल्या ठिकाणी क्लिक करावे.
- नंतर स्वताचे मोबाईल क्रमांक टाकून OTP प्राप्त करावा.
- OTP प्राप्त झाल्यावर OTP (Enter) नमूद करून अर्जदाराने नोंदणी करून घ्यावी.
- अधिक माहितीसाठी संपर्क झोन क्र. १ ते १० समाज विकास विभाग मनपा नागपूर.

Scanned with CamScanner

NOTES

Scanned with CamScanner

NOTES

Scanned with CamScanner

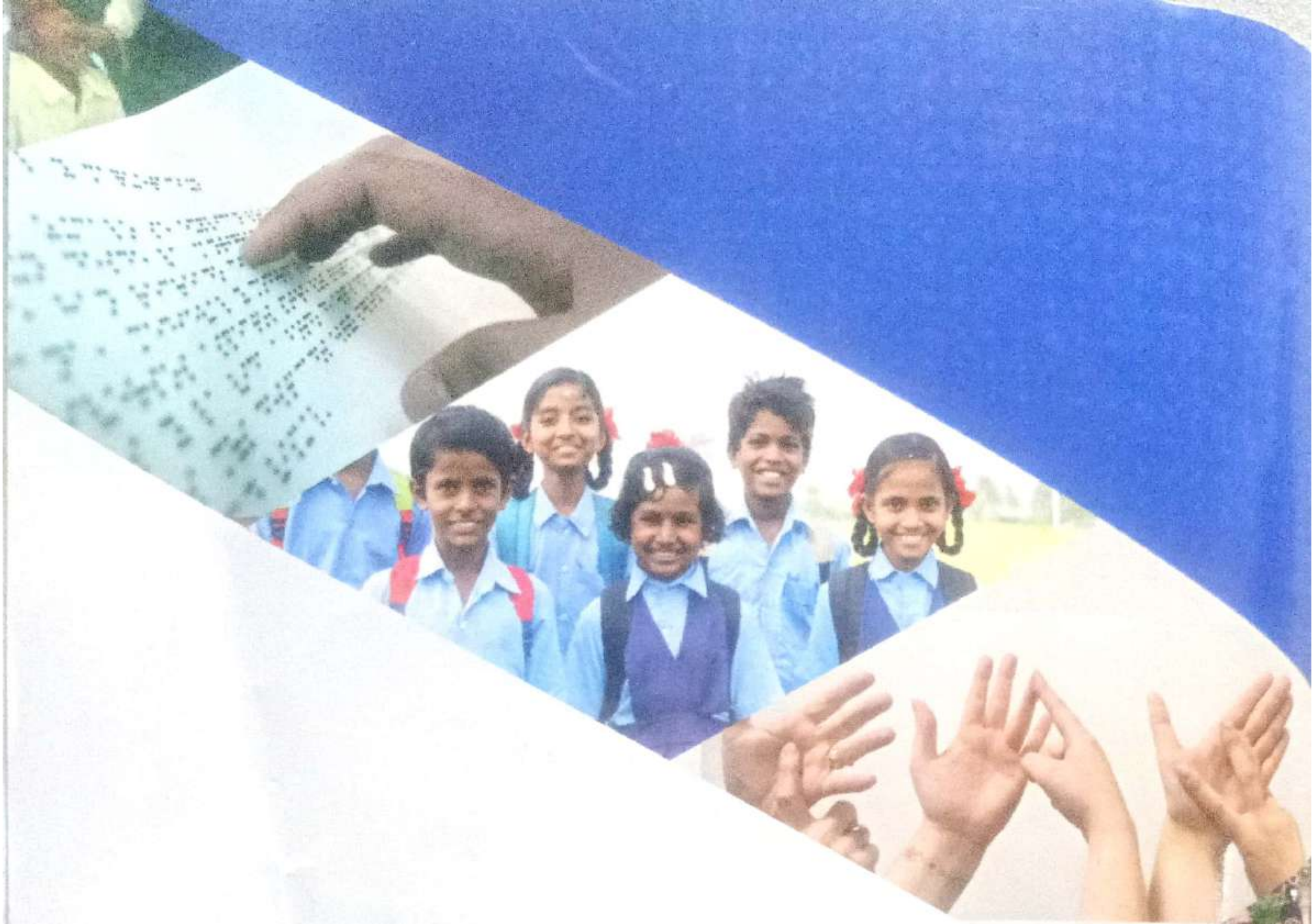

नागपूर महानगर पालिका
समाज विकास विभाग

सिव्हिल लाईन्स, नागपूर, महाराष्ट्र, भारत, 440 001.
दूरध्वनी : 0712 2567035 / ई-मेल : swdnmc123@gmail.com

जिल्हा समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नागपूर

जिल्हा परिषद नविन प्रशासकिय ईमारत
ईस्ट हायकोर्ट रोड, सिव्हिल लाईन्स, नागपूर
फोन : 0712-2564324 / ईमेल - dswozpnagpur@gmail.com

समेकित क्षेत्रीय कौशल्य विकास,
पुनर्वास एव दिव्यांगजन सशक्तिकरण केंद्र, नागपूर

क्रीडा प्रबोधिनी हॉल, यशवंत स्टेडियम, धंतोली, नागपूर-440012
फोन : 0712-2445439 / ईमेल : crcnagpur21@gmail.com

जिल्हा दिव्यांग पुनर्वसन केंद्र, नागपूर

शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय परिसर
नेत्र विभागाच्या बाजूला, हनुमान नगर, नागपूर-440003
फोन : 0712-2700900 / ई-मेल : ddrcngp@gmail.com

Scanned with CamScanner